

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет іноземних мов
Кафедра перекладу та слов'янської філології**

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ
АНГЛІЙСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ**

Кваліфікаційна робота студентки групи
АПМ–24
(шифр групи)
ступінь вищої освіти магістр
(бакалавр, магістр)
спеціальності 035.041 Германські мови та
літератури (переклад включно), перша –
англійська
Іщенко Людмили Федорівни

Керівник канд. пед. наук, доцент
Каневська О. Б.

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Іщенко Людмила Федорівна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця робота виконана мною самостійно, без порушення норм академічної доброчесності. В роботі відсутні прояви академічного плагіату, фабрикації або фальсифікації. Я не отримувала і не надавала недозволену допомогу під час підготовки роботи. Усі використані ідеї, результати та тексти інших авторів містять відповідні посилання на джерела.

З чинним Положенням про забезпечення академічної доброчесності в Криворізькому державному педагогічному університеті ознайомлений. Усвідомлюю, що у разі виявлення порушень академічної доброчесності робота може бути не допущена до захисту або оцінена як незадовільна.

(Людмила Іщенко)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. УКРАЇНСЬКА ЕКОНОМІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ: РОЗВИТОК І СУЧАСНИЙ СТАН	8
1.1. Еволюція української економічної лексики крізь призму іншомовних впливів	8
1.2. Особливості перекладу українською мовою англійської економічної термінології в текстах різних стилів	18
1.3. Переклад англійських економічних термінів у науково- навчальному дискурсі	24
Висновки до розділу 1	29
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В ПЕРЕКЛАДІ НАВЧАЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	32
2.1. Специфіка перекладу економічних термінів та методологічні підходи до їх адаптації	32
2.2. Механізми адаптації іншомовних економічних термінів у сучасному українському професійному дискурсі	38
Висновки до розділу 2	45
РОЗДІЛ 3. ФІЛОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ УПОРЯДКУВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ НАВЧАЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ ДИСЦИПЛІН ЕКОНОМІЧНОГО ЦИКЛУ	47
3.1. Визначення потреби в упорядкуванні навчальних матеріалів економічного спрямування	47
3.2. Мовно-термінологічна уніфікація навчальних матеріалів з дисципліни «Основи економіки транспорту»	53
Висновки до розділу 3	61
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	65
ДОДАТКИ	75
Додаток А	75
Додаток Б	77
Додаток В	79

ВСТУП

Глобалізаційні процеси, інтеграція України до міжнародного економічного простору та розширення міжкультурної комунікації зумовили активне проникнення англійських економічних термінів у сучасну українську мову. Якщо у 1990-х роках ці запозичення лише почали формувати нову термінологічну систему української економіки, то сьогодні англійська мова стала головним джерелом інновацій у сфері науково-економічної лексики.

Актуальність теми дослідження. Загальновідомо, що кожна сфера діяльності має власну мовну специфіку, а терміни і професійні слова в ній відіграють ключову роль. Через постійні зміни в різних галузях знань термінологія як окрема галузь лінгвістики за останні десятиліття зазнала інтенсивного розвитку. Відтак, терміни, які є важливим і водночас дискусійним об'єктом лінгвістичних досліджень, становлять особливий пласт лексики, опанування якого є необхідним для якісного перекладу наукової, технічної та, зокрема, економічної літератури, що є актуальним напрямком дослідження на сьогоднішній час.

Проблематика становлення та розвитку української наукової термінології, зокрема економічної, є предметом уваги багатьох дослідників, які пропонують різні підходи до її систематизації, кодифікації та перекладу.

Так, вчені І.°Багач [3], Т. Дячук [18], В.°Іващенко [23], І.°Кочан [34], А.°Кушнір [36], Л.°Симоненко [57] – розглядають різні етапи становлення українського термінознавства. Й.°Завадський, Т.°Осовська, О.°Юшкевич [20], О.°Іванова [22] – розробляють методологічні засади укладання словників і глосаріїв. На відміну від них, Л.°Білозерська, Н.°Возненко [7], Г.°Дуднік [17], Н.°Іщук [75], О.°Каневська та І. Зоренко [27], В.°Карабан [28], Т.°Крисанова [35], О.°Муравйова [42], Т.°П'ятничка [51], І.°Радецька, Л.°Шилінська,

Л.^оШтохман[51], Т.^оУскова [68] досліджують способи адекватної передачі англomовних економічних термінів. На думку В.^оАвраменка [1], В.^оТовстенка [65] та І.^оМентинської [43], сучасна українська економічна терміносистема активно розвивається під впливом глобалізаційних процесів і цифровізації, тому постає необхідність включати її в навчальний процес. У цьому аспекті економічну лексику вивчають Г.^оМатіко [39], Ю.^оСилованюк [56], В.^оЧорній^о[70], І.^оШостак [73] та ін.

Таким чином, попри різноспрямованість підходів, більшість учених сходяться на думці, що проблеми уніфікації, стандартизації та перекладної еквівалентності економічних термінів залишаються відкритими. Відсутність єдиної концепції побудови двомовних глосаріїв для галузей економіки та транспорту ускладнює створення ефективних навчально-лексикографічних ресурсів. Невирішеними залишаються також питання гармонізації національної термінології з європейськими стандартами, інтеграції електронних словників у цифрове освітнє середовище та адаптації англomовних запозичень до норм української мови.

Мета кваліфікаційної роботи – визначити та схарактеризувати особливості перекладу українською мовою англійської економічної термінології в навчальних матеріалах.

Досягнення мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- на основі студіювання наукової літератури визначити та проаналізувати етапи еволюції української економічної лексики в історичному контексті;
- визначити особливості перекладу англomовної економічної термінології українською мовою в текстах різних функціональних стилів;
- окреслити теоретичні підходи до перекладу та адаптації економічних термінів та визначити механізми адаптації та їх уніфікації;

– обґрунтувати необхідність упорядкування навчальних матеріалів економічного спрямування, в тому числі розроблення глосаріїв, термінологічних словників, на основі чого розробити підходи до мовно-термінологічної уніфікації навчальних матеріалів з дисципліни «Основи економіки транспорту».

Об’єкт дослідження – процес формування, розвитку та функціонування української економічної термінології в науковому, освітньому й перекладацькому дискурсах.

Предмет дослідження – лінгвістичні, лексикографічні, перекладознавчі та методичні особливості укладання двомовних (англо-українських) термінологічних систем у галузі економіки транспорту, що розглядаються крізь призму системних спостережень за функціонуванням фахової лексики, закономірностями її перекладу та узагальненням тенденцій у формуванні сучасних терміносистем.

Матеріал дослідження. Навчально-методичні матеріали з дисципліни «Основи економіки транспорту» Криворізького фахового коледжу Державного некомерційного підприємства «Державний університет «Київський авіаційний інститут» [27].

Методи дослідження. Для досягнення мети та розв’язання поставлених у роботі завдань застосовано комплекс загальнонаукових, лінгвістичних, перекладознавчих і лексикографічних методів дослідження, що забезпечили всебічний аналіз об’єкта й предмета дослідження. Зокрема використано метод аналізу та синтезу для виокремлення ключових характеристик терміносистеми; системний підхід – для розгляду двомовної економічної термінології як цілісної структурно-функціональної системи; історичний підхід – для простеження становлення й еволюції транспортної економічної термінології; методи порівняльного та контрастивного аналізу – для виявлення міжмовних відповідників і встановлення закономірностей їх перекладу; описовий і

класифікаційний методи – для впорядкування термінів за лінгвістичними та семантичними ознаками; контекстуальний аналіз – для визначення специфіки функціонування англомовних економічних термінів у професійному дискурсі; елементи кількісного аналізу – для оцінювання частотності та тенденцій вживання термінів.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на базі Криворізького фахового коледжу Державного некомерційного підприємства «Державний університет «Київський авіаційний інститут». Отримані теоретичні положення та практичні рекомендації були впроваджені під час викладання дисципліни економічного циклу, зокрема «Основи економіки транспорту». Елементи розробленого двомовного глосарію та методичних матеріалів використовувалися у процесі підготовки конспектів лекцій, практичних занять і перекладних завдань, що підтвердило ефективність запропонованих підходів до мовно-термінологічної уніфікації навчального контенту.

За результатами проведеного дослідження підготовлено та опубліковано наукову статтю на тему: «Особливості перекладу українською мовою англійської економічної термінології в текстах різних стилів», оприлюднену в матеріалах III Науково-практичної та творчої лабораторії «День філолога на факультеті іноземних мов» [26].

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів із висновків до кожного, висновків, списку використаних джерел (82 найменування, із них – 6 іноземними мовами), трьох додатків. У тексті роботи вміщено 7 таблиць і 8 рисунків. Загальний обсяг роботи 82 сторінки, основний текст – сторінок 61.

РОЗДІЛ 1

УКРАЇНСЬКА ЕКОНОМІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ: РОЗВИТОК І СУЧАСНИЙ СТАН

1.1. Еволюція української економічної лексики крізь призму іншомовних впливів

Історія становлення української термінології є невід'ємною складовою розвитку всієї лексичної системи мови. На етапі стихійного утворення термінів, що передував свідомому формуванню наукової терміносистеми, було накопичено значний словниковий запас, об'єднаний за тематичними групами для позначення спеціальних понять. Основою будь-якої галузевої термінології виступає загальноживана мова та її словниковий фонд. Сьогодні цей процес триває у вигляді впорядкування, унормування та кодифікації української термінології, що свідчить про новий етап її розвитку.

Об'єктом української термінографії є власне наукова термінологія, що відображає багатовікові досягнення матеріальної й духовної культури суспільства. Її формували протягом століть учені різних галузей знань. Важливу роль у розвитку термінотворення відіграло Наукове товариство імені Тараса Шевченка в Галичині. На сторінках його «Записок» та наукових збірників публікували свої праці І. Горбачевський, Є. Озаркевич, В. Левицький та інші вчені, які закладали основи української наукової мови та спрямовували терміносистему на національний ґрунт, про те багато українських дослідників розпочинають вивчення терміносистеми з часів ще Київської Русі [1]. Звернемо увагу на історичні особливості формування економічної термінології українською мовою (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Історичні етапи впливу іншомовної лексики на українську економічну термінологію

Етапи розвитку української економічної термінології	Характеристика етапу	Дослідники
Київська Русь (XI–XIII ст.)	Перші запозичення з грецької та старослов'янської через релігійні й торговельні контакти. Використовувалися терміни для позначення торгівлі, податків, ремесел	І. Кочан [34]
XIV–XVII ст. (польсько-литовський період)	Активний вплив польської та латинської мов. З'являються економіко-правові терміни: «контракт», «фундація», «кредит»	Ю. Шевельов [72]
XVII–XVIII ст. (козацька доба)	Запозичення з німецької, голландської та інших європейських мов. Поширення термінів у сферах військової справи, торгівлі, ремесел	Т. Дячук [18]
XIX ст.	Посилене запозичення з німецької та французької. Входження понять «капітал», «соціалізм», «індустрія». Формування національної наукової термінології	Т. Дячук [18]
XX ст. (радянський період)	Активне нормування термінології, але значна кількість слів приходить через російську: «план», «п'ятирічка», «колгосп», «промфінплан»	В Карабан [28] І. Кочан [34]
Сучасний етап (з 1991 р.)	Домінування англіцизмів у сфері бізнесу й економіки: «маркетинг», «менеджмент», «стартап», «офшор». Пошук українських відповідників і унормування.	В.°Авраменко[1], І. Багач [3]

Таким чином, простежується чітка динаміка становлення української економічної термінології – від перших грецьких і латинських запозичень у часи Київської Русі до сучасних англіцизмів, що відображають глобалізаційні процеси. Проте на кожному історичному етапі виникала потреба не лише у засвоєнні нових термінів, а й у їх пристосуванні до української мовної системи.

Особливо помітно ця тенденція простежується в радянський період, коли процес формування та перекладу економічної термінології здійснювався в

умовах ідеологічного впливу. Перекладацька школа того часу виконувала не лише науково-лінгвістичні, а й соціально-культурні завдання – адаптацію англomовних і західноєвропейських економічних термінів до тодішніх теоретико-методологічних засад. Це зумовило появу значної кількості калькованих понять і термінів з певним світоглядним відтінком, що, у свою чергу, вплинуло на подальший розвиток української економічної термінології та її використання в науковому й освітньому дискурсах.

Таблиця 1.2

Порівняння перекладів економічних термінів в різні історичні періоди

Англійський термін	Радянський переклад (ідеологізований)	Сучасний український переклад
Profit	Прибуток (але часто підмінявся поняттям «додатковий продукт», «експлуатація») «Прибуток капіталістичний – перевтілена форма додаткової вартості, яка виступає як надлишок від продажу товарів над витратами капіталу, який безправно присвоюється капіталістами. Джерелом прибутку є несплачена праця найманих працівників [41]. Прибуток соціалістичного підприємства – грошовий дохід, який виникає в результаті виробничо-господарської діяльності [41]	Прибуток - сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати.
Market economy	Ринкова стихія / капіталістичний хаос	Ринкова економіка
Competition	Конкуренція (у негативному значенні – «антагоністична боротьба»)	Конкуренція (як механізм розвитку ринку)
Management	Господарське керівництво / адміністративне управління	Менеджмент
Entrepreneur	Підприємець (майже не вживалося, замінювалося «спекулянт»)	Підприємець
Business	Торгівля / комерція (часто зі зневажливим відтінком)	Бізнес
Efficiency	Ефективність (але з акцентом на «планове виконання»)	Ефективність (як економічна категорія)
Investment	Капіталовкладення (переважно у «планові фонди»)	Інвестиції
Banking system	Кредитна система СРСР (централізована)	Банківська система

Як бачимо, у радянський час переклади часто набували ідеологічного підтексту, що змінювало або звужувало їх значення. Сучасна українська економічна термінологія набагато ближча до міжнародних стандартів і зберігає нейтральність у вживанні.

Аналіз економічної термінології радянського періоду свідчить про вагомий вплив російської мови, яка виконувала роль посередника у процесі запозичення й адаптації західноєвропейських понять. Значна частина термінів потрапляла в українську мову через калькування – буквальний переклад або адаптацію іншомовних слів у межах російськомовного контексту. Саме тому часто відбувалися семантичні зрушення: початкове значення термінів латинського, французького чи іншого походження зазнавало змін чи переосмислення.

Так, слово «план», що в українській мові закріпилося через російське посередництво, походить від латинського *planum* («рівний, плоский») і в сучасній економічній лексиці означає систематичний підхід до організації й управління ресурсами [6].

Звернемо увагу на слово «концерн», згідно з визначень, поданих у науковій літературі літератури [9; 21; 33] (рис. 1.1).

Аналіз трактувань терміну «концерн» у радянських джерелах показує, що це поняття сприймалося як типове утворення капіталістичної економіки, пов'язане з монополізацією виробництва та фінансовим контролем з боку великого капіталу. У радянській економічній теорії воно мало негативне або критичне значення, позначаючи об'єднання підприємств різних галузей під єдиним фінансовим керівництвом, головною метою якого вважався прибуток.

Таке ідеологічне забарвлення відображало антикапіталістичну позицію радянської науки, де подібні структури розглядалися як прояв експлуатації. Водночас саме поняття «концерн» не використовувалося для опису радянських господарських організацій – йому протиставляли державні трести, комбінати, виробничі об'єднання.

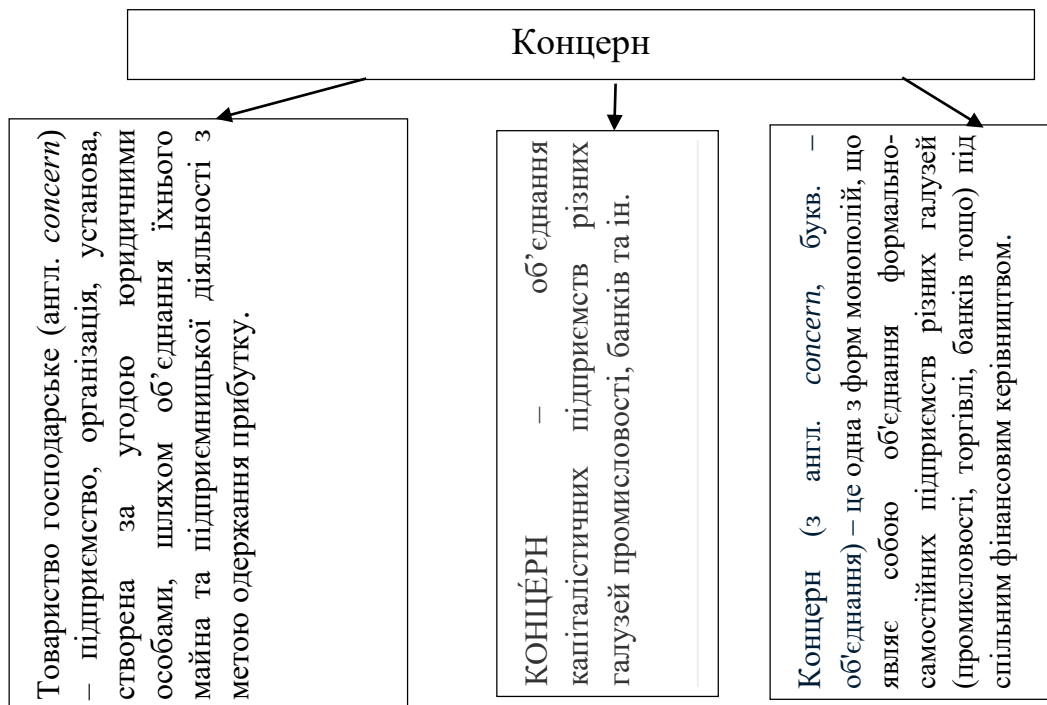


Рис.1.1. Переклад і трактування поняття «концерн»

Так як слово «концерн» не має прямого українського відповідника, тому було запозичене фонетично, без калькування чи описового перекладу. У перекладацькій теорії це класифікується як транслітераційне запозичення, або повне іншомовне засвоєння.

Під час радянського періоду термін «концерн»:

- потрапив до української економічної термінології через російську економічну термінологію;
- мав негативне ідеологічне забарвлення (*«монополістичне об'єднання капіталістичних підприємств»*);
- не застосовувалося до радянських економічних структур (для них вживалися *«трест»*, *«комбінат»*, *«об'єднання»*).

У сучасній українській економічній лексиці термін «концерн» зазнав переосмислення: він позначає велику інтегровану господарську структуру, що може об'єднувати підприємства різних галузей на основі спільної власності або управління (наприклад, Концерн «Ліки України» тощо). Таким чином, слово

пройшло шлях від ідеологічно маркованого до нейтрального терміну ринкової економіки.

Про те, розглядаючи розвиток економічних термінів в українській мові, можна погодитись з думкою групи авторів Р. Слободзян, В. Андрійко Н. Березинської [60] про те, що після здобуття Україною незалежності активізація міжкультурних контактів сприяла широкому запозиченню економічної термінології, орієнтації на західні моделі господарювання та впровадженню інтернаціональних термінів у науковий і діловий обіг. Водночас російська мова перестала виконувати роль посередника чи джерела еквівалентів, поступившись місцем безпосереднім перекладам з англійської та інших європейських мов, що сприяло формуванню самостійної української економічної терміносистеми.

На думку Г. Дуднік [17], характерною рисою сучасного етапу розвитку економічної термінології є те, що основою більшості інтернаціоналізмів стає англійська лексема – як власне англійського походження, так і утворена на базі латинських чи грецьких інтернаціональних морфем. Це зумовлено тим, що протягом останнього століття англійська мова набула статусу глобальної – стала головним засобом міжнародного спілкування та основним джерелом нових термінів у науково-економічній сфері.

Серед основних причин засвоєння англійської термінології дослідники Л. Бондарчук [5], О. Грищенко, Т. Струтинська, В. Світлицька [11], виокремлюють такі:

- потребу в найменуванні нового об'єкту,
- потребу в розмежуванні змістовно близьких, проте нетотожних,
- потребу в спеціалізації поняття в сфері економіки тощо

(див. °рис. 1.2).

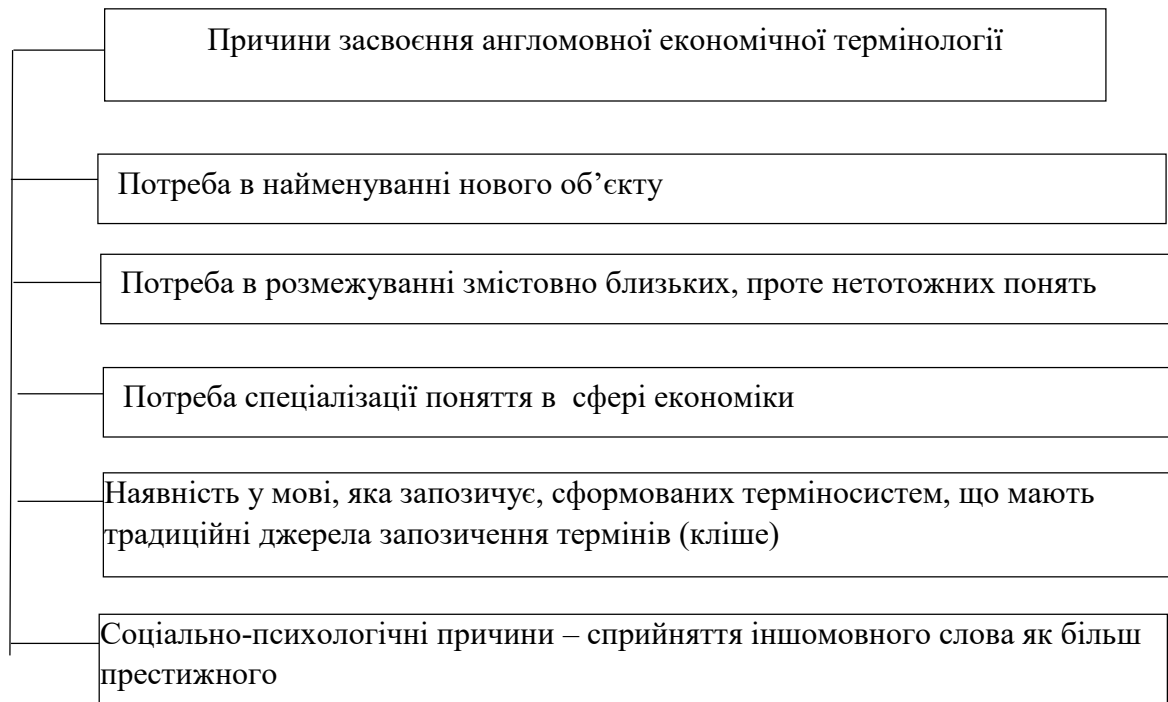


Рис.1.2. Причини засвоєння англомовної термінології

Серед найважливіших причин засвоєння англомовної термінології, В. Андрійко Н. Березинська, Г. Дуднік, Р. Слободзян, В. Товстенко визначають так, оскільки потреба в найменуванні нового об'єкта, розмежуванні змістово близьких, проте нетотожних понять, спеціалізації значення терміну; наявність усталених джерел запозичень у певних терміносистемах, соціально-психологічні чинники, зокрема сприйняття іншомовного слова як більш престижного.

Так, найменування нового об'єкту [65] «біткоїн» (*bitcoin*), за походженням англійське запозичення (*bit* – «одиниця інформації» + *coin* – «монета»). Біткоїн – це новий об'єкт економічної реальності – цифрова валюта, яка не має фізичного носія. Українська мова не мала власного терміну для такого явища, тому запозичила іншомовну назву. В. Товстенко вважає, що використання міжнародних терміноелементів сприяє формуванню точних і лаконічних термінів у тих випадках, коли створення адекватного за змістом та структурою національного відповідника є ускладненим або неможливим [65].

Щодо потреби розмежування нових але не тотожних понять, можна навести такий приклад: *profit* (*profit*) – *прибуток і дохід*. *Дохід* – це загальні грошові надходження підприємства або особи, ще називається виторг від реалізації товарів, робіт і послуг. *Profit* – це прибуток після відрахування витрат, що пов'язанні з отриманням доходу. Українське слово «дохід» є ширшим за змістом, тому економічна наука запозичила англійський термін *profit*, щоб чітко позначити прибутковість після усіх витрат. Це дозволяє розмежувати поняття, які в побутовій мові зливаються, але не у професійній.

Потреба в спеціалізації поняття виникає тоді, коли вже існуюче слово набуває вужчого, більш технічного або галузевого значення у певній сфері (наприклад, фінансах, маркетингу, банківській справі). Тобто іншомовне запозичення допомагає уточнити значення терміну й пристосувати його до професійного контексту. Наприклад, термін «*ліквідність*» (*liquidity*). В англійській мові має такі значення: *рідкий, текучий*; а в українській мові не має у цього слова не має значення «*рідкий*» [47]. Але у сфері економіки термін «*ліквідність*» набуває спеціалізованого значення – здатність активу швидко перетворюватися на готівку без значної втрати вартості і застосовується в фінансовій сфері [47].

Наявність у мові, яка запозичує, сформованих терміносистем, що мають традиційні джерела запозичення термінів, зумовлює сталість напрямів термінотворення. Так, в українській економічній лексиці спостерігається тенденція до запозичення термінів із англійської мови, яка виступає традиційним джерелом поповнення міжнародної економічної термінології. Це пояснюється тим, що англійська мова є мовою міжнародного економічного спілкування, а отже, запозичення термінів з неї сприяє уніфікації терміносистеми, забезпечуючи її сумісність із глобальними науковими стандартами. Як наслідок, у процесі запозичення зберігається традиційна орієнтація на англійськомовні джерела, що є

ознакою стабільності терміносистеми та її відкритості до міжнародного впливу. Так, погоджуючись з думкою І. Шелепкової [73], стверджуємо, що економічна термінологія формується значною мірою під впливом англомовних запозичень, які реалізуються у двох основних формах: безпосереднє запозичення лексичного матеріалу з іншої мови та кліше (структурно-семантичне наслідування іншомовних моделей). При цьому В.°Іващенко [23], Т.°Ментинська [43] вважають, що перехід відбувається поступово; умовно його можна розбити на три етапи: спочатку від латиниці до кирилиці, далі – через граматичне пристосування, і зрештою – до повного укорінення в мовній системі (рис. 1.3).

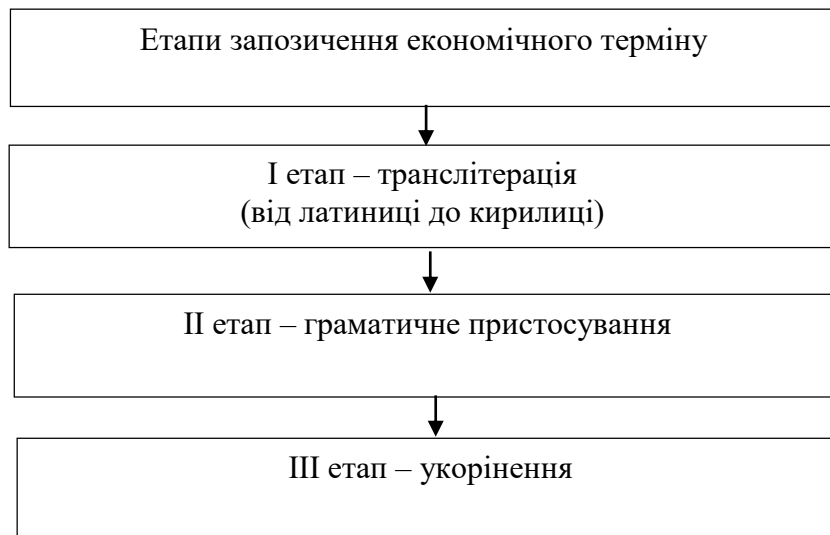


Рис.1.3. Етапи запозичення економічного терміну

На укорінення впливають соціально-психологічні причини: сприйняття іншомовного слова як більш престижного, мода на «глобальні слова», медійний вплив. Так, термін «менеджмент», запозичений з англійського *management* у значенні «*управління*» чи «*керування*», набув домінантного статусу в українській економічній терміносистемі, оскільки вирізняється більшою семантичною універсальністю та здатністю охоплювати ширше коло управлінських процесів, ніж його національні відповідники. Розгляд класифікаторі професій ДК 003:2010 професійна назва роботи «Менеджер (управитель) із збуту» має код 1475.4 [14]. Ця назва належить до групи «Менеджери (управителі) з питань комерційної

діяльності та управління» професійна кваліфікація орієнтує на те, що менеджер збуту організовує та контролює продаж продукції споживачам у встановлені терміни.

Отже, укорінення іншомовних термінів у сучасній українській мові зумовлене не лише потребами науково-технічного прогресу, а й соціально-психологічними чинниками, передусім сприйняттям запозичень як більш престижних і універсальних. Термін «менеджмент» став прикладом успішного засвоєння іншомовної лексеми, оскільки його семантична гнучкість та більш широке значення порівняно з українськими відповідниками («управління», «керування») зробили його домінантним у професійній сфері. Закріплення цього терміну в класифікаторі професій (ДК 003:2010) свідчить про його офіційне визнання й усталення в українській терміносистемі.

З огляду на це, зазначимо, що однією з провідних причин запозичення англomовної лексики в сучасній українській економічній терміносистемі є потреба в найменуванні нових процесів і явищ, що виникають унаслідок розвитку світової економіки, цифровізації та інтеграції України у міжнародний ринок.

Враховуючи те, що еволюція української економічної лексики відбувалася під постійним впливом різних мов – спочатку грецької та латинської, пізніше – польської, німецької, французької, а в новітній період – переважно англійської, то іншомовні запозичення відіграли ключову роль у формуванні сучасної економічної терміносистеми, оскільки сприяли найменуванню нових понять, процесів і явищ, що виникали разом із розвитком ринкових відносин і глобалізацією. Іншомовні впливи стали невід’ємним чинником розвитку української економічної лексики, сприяючи її динаміці, адаптації до сучасних реалій і збагаченню наукового та професійного мовлення.

1.2. Особливості перекладу українською мовою англійської економічної термінології в текстах різних стилів

Сьогодні спостерігається активізація уваги науковців до вивчення економічної терміносистеми в перекладацькому аспекті. Так, у дослідженні О. Каневської та І. Зоренко схарактеризовано англійську та українську термінологію економічної галузі в структурно-семантичному та перекладацькому аспектах, а також визначено головні причини, які значно утруднюють переклад економічних термінів і на які необхідно звертати увагу в перекладацькій діяльності [27]. О. Коваленко аналізує методи перекладу та підходи до адаптації англійської термінології в українському медійному просторі [32]. В. Циганюк, визначаючи специфіку перекладу англійських економічних текстів українською мовою, зосереджується на лексико-граматичних особливостях і проблемах вибору адекватних еквівалентів [69]. Л. Савицька [54] акцентує дослідницьку увагу на перекладі англійської економічної безеквівалентної лексики та на методах її адаптації. У публікації Л. Бондарчук [5] продемонстровано лексико-семантичні трансформації англо-українського науково-технічного перекладу, включаючи економічну термінологію, та запропоновано методи забезпечення точності й адекватності перекладу. Отже, студіювання наукових досліджень дозволяє виокремити напрями дослідження перекладу англійських економічних термінів українською мовою, а саме:

- сфера застосування економічних термінів;
- методи перекладу економічних термінів та їх адаптація;
- аналіз економічних терміносистем у структурно-семантичному, лексико-граматичному, контрастивному, перекладацькому аспектах.

Схарактеризуємо сферу застосування економічних термінів, зважаючи на те, що економічна термінологія використовується в багатьох сферах – від журналістики до бізнесу, освіти, науки, державного управління.

Для прикладу розглянемо кількість відповідей на запит в пошукачі Google терміну «інфляція» в засобах масової інформації, в наукових статтях Google Академія та в сфері законодавства – офіційного порталу Верховної Ради України (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

**Визначення частоти вживання терміну «інфляція»
в текстах різних стилів**

Сфери застосування	Кількість відповідей за запитом 1 с./кількість документів	Питома вага в структурі відповідей, %
ЗМІ	58 000	14,5
Наукова література	53 800	13,5
Нормативні документи	287 146	72,0

Аналіз частоти вживання терміну «інфляція» у текстах різних стилів свідчить, що попри найвищі показники його використання в нормативно-правових документах (72%), реальне поширення поняття у мовному просторі забезпечується насамперед засобами масової інформації. Висока частота вживання терміна у ЗМІ (14,5%) пояснюється широким колом читачів, публічним характером економічної проблематики та актуальністю теми для суспільства. Отже, саме медійний дискурс відіграє провідну роль у популяризації та закріпленні економічної термінології в сучасній українській мові, сприяючи її входженню у повсякденне мовлення.

Однією з найактивніших сфер функціонування економічної термінології є медіапростір, зокрема новини, аналітичні статті, телевізійні огляди та фінансові видання. Наприклад, вислови на кшталт: *A high inflation rate can lead to uncertainty in financial markets and investments* (Високий рівень інфляції призводить до нестабільності фінансових ринків та інвестицій) є типовими для інформаційного дискурсу. Це свідчить, що через засоби масової інформації економічні терміни «інфляція», «фінансовий ринок», «інвестиції» переходять із

фахового в загальноновживаний лексичний шар, адже, як зазначають Т. Мартинова, В. Кукушкін, «термін, на відміну від звичайного слова, створюється для позначення спеціального поняття» [37]. Таким чином, зазначає О. Коваленко, ЗМІ виступають головним каналом популяризації та закріплення економічної термінології у мовній свідомості суспільства [32].

Використання економічних термінів у сфері юриспруденції є характерною ознакою міждисциплінарної взаємодії сучасних наукових галузей. Економіко-правовий дискурс передбачає застосування лексики, що відображає фінансово-господарські відносини, процеси розподілу та використання ресурсів, регулювання власності, податкові й бюджетні механізми. Така термінологія забезпечує точність і логічну послідовність правових формулювань, що особливо важливо при укладанні нормативно-правових актів, договорів, фінансових звітів і судових рішень.

Специфіка функціонування економічної термінології у правничому дискурсі полягає в її вузькоспеціалізованому характері. На відміну від публіцистики чи ЗМІ, де економічні терміни активно інтегруються у повсякденне мовлення, у правовій практиці вони використовуються лише у суворо визначених контекстах. Це зумовлено потребою однозначності, нормативності та стабільності значення, адже будь-яке відхилення або семантична двозначність може призвести до юридичних помилок чи неправильного тлумачення закону.

Більшість економічних термінів, уживаних у юридичних текстах, мають комплексну природу: вони одночасно належать до економічного та правового лексиконів. До таких належать такі поняття: *амортизація* (*depreciation / amortization*), *податкова декларація* (*tax return*), *бюджет* (*budget*), *кредитор* (*creditor*), *інфляція* (*inflation*), *власність* (*property*), *прибуток* (*profit*), *зобов'язання* (*liability*), *дивіденди* (*dividend*). Їх семантика у правничих документах часто звужена або уточнена порівняно з економічною сферою, оскільки терміни підпорядковуються вимогам юридичної точності.

Важливо підкреслити, що юриспруденція, на відміну від публічного мовлення, не поширює економічну термінологію серед широкого загалу. Це пояснюється закритістю професійного дискурсу, який орієнтований переважно на фахівців-юристів, економістів, аудиторів, податкових консультантів. Тому економічні терміни у правовій мові не виконують комунікативної функції популяризації знань, а мають регулятивно-правову функцію, забезпечуючи точне формулювання правових норм і механізмів їх застосування.

Таким чином, юриспруденція становить специфічну галузь використання економічних термінів, де вони набувають нормативного статусу, чітко фіксованого в офіційних документах і законодавчих актах. Її мова – це модель високої точності, що мінімізує двозначність і водночас демонструє глибоку інтеграцію економічних понять у правову систему сучасного суспільства.

Про те є терміни, що використовуються на рівні бізнесу і державного управління, які мають складний еквівалентний або безеквівалентний переклад. Підприємці, фінансисти та менеджери використовують такі терміни, як: *інвестиції (investment)*, *прибутковість (profitability)*, *капіталізація (capitalization)*, *активи (assets)* – для аналізу ринку, ведення перемовин та складання фінансових звітів. Наприклад, у корпоративному середовищі можна почути: «Компанія планує збільшити капіталовкладення в інноваційні технології для підвищення рентабельності бізнесу». При перекладі економічних текстів важливо чітко розмежовувати типи перекладу залежно від ступеня точності та відповідності змісту оригіналу.

Прямий переклад передбачає буквальне відтворення структури та змісту поданого країнського речення англійською мовою без суттєвих змін: *The company plans to increase capital investments in innovative technologies to improve business profitability.*

Натомість еквівалентний переклад спрямований на передачу не лише змісту, а й комунікативного наміру висловлювання з урахуванням норм

англійської мови та економічного дискурсу. У цьому випадку наведене речення можна перекласти як: *The company plans to expand investments in innovative technologies to enhance business efficiency.*

При перекладі: *Capital investment is the acquisition of physical assets by a company for use in furthering its long-term business goals and objectives* [26] про те в англійській мові слід звернути увагу на спеціальні безіквівалентні словосполучення. Так, *business goal* – не перекладається як *бізнес-гол*, а перекладається як *бізнес-мета*, але не *business-target*, хоча слово *target* в прямому перекладі – *мета*.

У статті В. Кентона, Р. Брауна «Capital Investment: Types, Example, and How It Works» [77] є висловлення: *A new company might seek capital investment from any number of sources, including venture capital firms, angel investors, or traditional financial institutions.* Тут при перекладі слід звернути увагу на поняття:

– *venture capital* – *венчурний капітал* – є формою приватного капіталу та видом фінансування для стартапів і малих підприємств з довгостроковим потенціалом зростання [77];

– *angel investors*, яке відомо тільки вузькому колу спеціалістів, а саме: «angel investors» – перекладається українською як «бізнес-ангели» або «ангельські інвестори» – приватні інвестори, які вкладають власні кошти в стартапи або молоді компанії на ранніх етапах їхнього розвитку в обмін на частку в бізнесі або інші вигоди [79].

Слід звернути увагу на те, що в поясненні термінів *венчурний капітал* і *бізнес-ангели* є спільне поняття *startup* (*startup*, *start-up*), яке широко зараз використовується. Тлумачення цьому поняттю наступне: *Both «startup» and «start-up» are technically correct, but «startup» is becoming the preferred spelling, especially in the business and technology sectors. Historical Use: Traditionally, «start-up» was the original form, used as a noun to describe a new business venture* [26; 77].

Отже, бачимо, що переклад економічних термінів на рівні бізнесу потребує не лише знання цього терміну, а й розуміння його значень, адже складність економічних текстів зумовлена спеціалізованою лексикою, проміжною категорією слів, що поєднує загальноповсякденну та суто економічну термінологію. Тому важливо враховувати як значення терміну, так і конкретний контекст його вживання. Це дозволить правильно інтерпретувати різні варіанти значень і обрати найбільш відповідний переклад.

Отже, переклад економічних термінів на корпоративному та управлінському рівнях виконує інформаційно-комунікативну, нормативну та координаційну функції, забезпечуючи єдність економічного дискурсу між суб'єктами господарювання різних країн і мовних систем.

Інформаційно-комунікативна функція полягає у забезпеченні точного передавання змісту фінансових, управлінських і правових понять у процесі міжнародного співробітництва, вона сприяє взаєморозумінню між партнерами, інвесторами, аудиторами, постачальниками та державними структурами.

Нормативно-правова функція – переклад термінів у контрактах, статутах, звітах і фінансових документах забезпечує юридичну чинність і відповідність міжнародним стандартам (МСФЗ [52]; FASB [81]), тому точність перекладу визначає легітимність документів у міждержавному обігу.

Управлінсько-координаційна функція – переклад створює спільне термінологічне поле для ефективного управління транснаціональними підприємствами, де структурні підрозділи працюють різними мовами, уніфікує комунікацію між керівництвом, аналітичними відділами, фінансовими службами, маркетингом тощо.

Отже, переклад економічних термінів у сфері підприємництва виконує стратегічну функцію узгодження економічної комунікації між суб'єктами ринку. Це не лише мовна, а й управлінська діяльність, що забезпечує точність, прозорість і ефективність бізнес-процесів у глобальному середовищі.

1.3. Переклад англійських економічних термінів у науково-навчальному дискурсі

Підручники з економіки становлять одну з найважливіших форм систематизації та уніфікації економічної термінології, оскільки саме вони забезпечують нормативне засвоєння термінів у процесі навчання та формування професійного мислення майбутніх економістів. Особливістю економічних термінів у навчальній літературі є їх двоплановий характер: з одного боку, вони виконують функцію наукової точності, а з другого – мають бути адаптованими до дидактичних цілей.

Так як історичний розвиток української економічної термінології показує, що іншомовні запозичення завжди були важливим джерелом збагачення лексики, то у сучасних умовах, коли освітній процес орієнтований на міжнародні стандарти, особливого значення набуває переклад економічних термінів у навчальній літературі. Саме підручники є головним каналом закріплення та унормування термінів, адже вони формують професійний словниковий запас студентів-економістів. Тому аналіз того, як англійські економічні поняття перекладаються і подаються в українських підручниках, дозволяє простежити не лише мовні тенденції, але й вплив глобалізаційних процесів на національну термінологію.

В економічних підручниках відкривається простір для аналізу перекладацьких стратегій:

- повний переклад (*liability* – зобов’язання, *equity* – власний капітал);
- пошук функціонального відповідника (*outsourcing* – аутсорсинг/залучення зовнішніх ресурсів),
- транслітерація чи калькування (*leasing* – лізинг, *cash flow* – грошовий потік),

– створення власних неологізмів, коли прямих аналогів не існує (рис. 1.4).

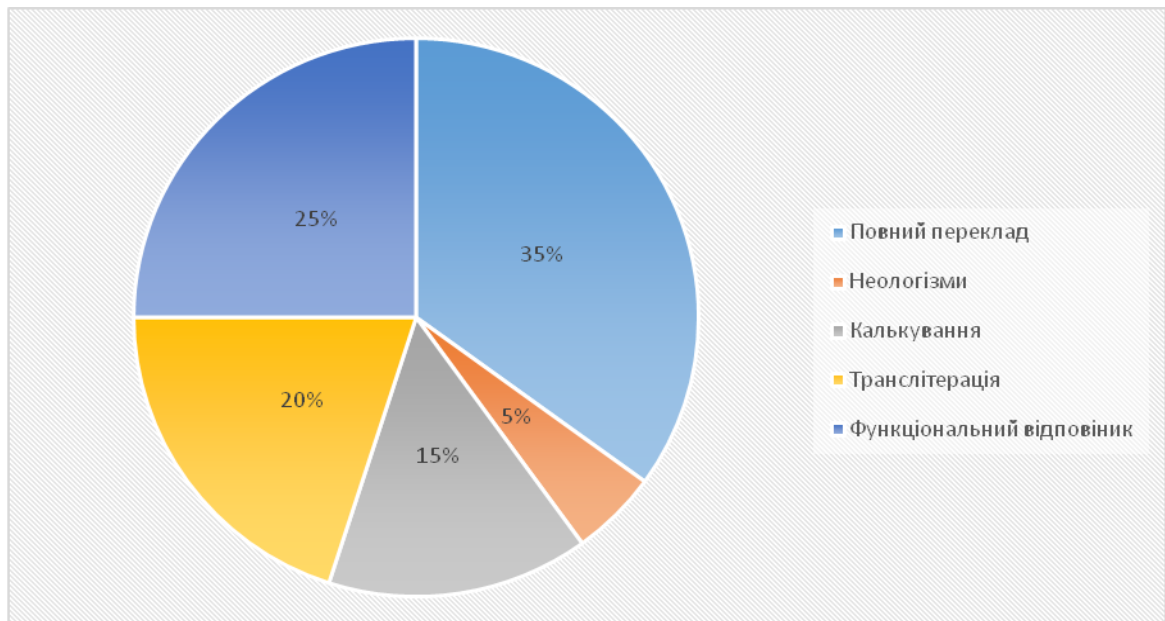


Рис.1.4. Аналіз методів перекладу економічних термінів у підручниках

У сучасних українських підручниках з економіки фахові терміни здебільшого представлені інтернаціоналізмами (*економіка, інвестиція, інфляція, конкуренція, менеджмент, маркетинг*). Частина термінів має українські відповідники (*виробництво, прибуток, заробітна плата, власність*). Є терміни, що закріпилися через транслітерацію (*лізинг, франчайзинг, аутсорсинг*).

Щодо представлення спеціальної термінології у підручниках з економіки то, тут спостерігається системний підхід до того, що сприяє її засвоєнню та формуванню професійної компетентності здобувачів освіти. Найбільш поширеними формами подання економічних термінів є:

- термінологічні словники та глосарії, подані наприкінці підручника або окремого розділу, які забезпечують узгодженість терміносистеми та виконують функцію довідкового апарату навчального видання [12; 23; 61];
- дефініційне введення терміну безпосередньо в тексті, що зазвичай виділяється типографічними засобами (курсивом або напівжирним шрифтом) для акцентування уваги на його змістовому навантаженні [40; 48];

– порівняльна подача українського терміну та його англійського відповідника, характерна насамперед для підручників, орієнтованих на студентів економічних спеціальностей із міжнародним або двомовним спрямуванням навчання [29; 38].

При цьому слід зазначити, що в більшості підручників спеціальності «економіка» не передбачено окремих словників перекладу термінів, тому англійські відповідники часто подаються безпосередньо в тексті або в спеціальних розділах-глосаріях, що забезпечує узгодженість термінології та полегшує її засвоєння. Використовуючи історичний підхід до вживання економічних термінів і структуризації підручників з економіки після 1991 року, зазначимо, що цей період став етапом глибокої трансформації економічної науки та освітнього процесу в Україні. Із здобуттям незалежності відбулася переорієнтація економічної освіти з централізованої планової моделі радянського типу на ринкову економіку, що супроводжувалося докорінним оновленням термінологічного апарату та принципів побудови підручників.

Однією з ключових особливостей цього періоду стало звільнення від ідеологічних обмежень і формування національної економічної школи, відкритої до міжнародного наукового обміну. У терміносистемі почали активно закріплюватися поняття, що раніше не використовувалися або мали інше значення: *підприємництво, ринок капіталу, інвестиційна політика, приватизація, конкуренція, маркетинг, менеджмент*. Ці терміни поступово витіснили радянські: *народне господарство, п'ятирічний план, державна власність, господарський розрахунок*.

На початку 1990-х років, у період становлення незалежної України, важливу роль у формуванні національної економічної освіти відіграв процес перекладання класичних зарубіжних економічних підручників. Спершу більшість таких праць перекладалася російською мовою – це було зумовлено браком фахових перекладачів та усталеної української економічної термінології

українською. Однак поступово, із розвитком української академічної спільноти, почали з'являтися переклади українською, що стало знаковим кроком у напрямі утвердження національної наукової мови.

Важливими орієнтирами для українських економістів стали праці відомих західних авторів: М.^оПортера [51], П.^оСамуельсона [56], Д.^оСтігліца [62] та інших, переклад яких відкрив доступ до сучасних економічних теорій і методологій. Ці видання не лише заклали основу для створення українських навчальних посібників нового покоління, а й сприяли формуванню термінологічного консенсусу та інтеграції української економічної науки у світовий науковий простір.

У цей же період активно розвивалася вітчизняна економічна література. Українські підручники, зокрема праці І.^оМелешко [41], С.^оМочерного [43], А.^оПоддєрьогіна [50], були зорієнтовані на систематизацію базових понять ринкової економіки. Їх структура наслідувала класичну модель західної економічної освіти: вступ до економічної теорії, мікро- та макроекономіка, підприємницька діяльність, фінанси, маркетинг, менеджмент. У таких виданнях широко застосовувалися глосарії та термінологічні словники, що сприяло уніфікації української економічної терміносистеми та підвищенню якості навчального процесу.

Після 2000-х років під впливом євроінтеграційних процесів спостерігається тенденція до стандартизації навчальних матеріалів згідно з міжнародними освітніми вимогами. У підручниках активно впроваджується двомовна подача термінів: український термін поруч із англійським еквівалентом (*liquidity* – *ліквідність*; *asset* – *актив*; *liability* – *зобов'язання*), що полегшує міжкультурну комунікацію та сприяє розвитку професійної англійської компетентності майбутніх економістів [7; 8; 32]. Структурна організація підручників також зазнала змін: сучасні видання будуються за модульно-компетентнісним принципом, де кожен розділ містить короткі теоретичні пояснення, практичні

завдання, тестові питання, ситуаційні вправи та кейс-аналізи. Це свідчить про перехід від традиційного лекційного викладу до практично орієнтованої моделі навчання, що відповідає потребам сучасного ринку праці.

У 2010 – 2020-х роках навчальні матеріали з економіки стали відображенням глобалізаційних і цифрових процесів. Наприклад, українські видання: О. Васильєв «Електронна комерція: конспект лекцій» (2023) [8], Н.°Касьянова, В. Олешко та ін. «Цифрова економіка: підручник» (2022) [30], В.°Марченко «Основи підприємницької діяльності» (2022) [39], конспект лекцій з дисципліни «Аутсорсинг» (2019) [2] – вже прямо орієнтуються на терміни *цифрова економіка, фінтех, криптовалюта, блокчейн* та ін. У цих підручниках і посібниках наявні: розділи, присвячені новим явищам і глобальним трендам, що свідчить про постійне оновлення лексики відповідно до світових тенденцій.

Отже, після 1991 року українська економічна термінологія та структура підручників пройшли шлях від адаптації до міжнародних стандартів до інтеграції у глобальний економічний простір. Сучасний навчальний дискурс в економіці характеризується поєднанням наукової точності, лексичної мобільності та комунікативної відкритості, що забезпечує не лише передачу знань, а й формування нової культури економічного мислення в умовах незалежної України.

Однак, залишаються невиявленими, проблемні моменти в структурі підручників, конспектах лекцій, методичних вказівках до виконання практичних робіт, самостійних робіт з економічних дисциплін залишилися, а саме:

- часто в українських підручниках співіснують два варіанти: запозичений термін і український відповідник (*капітал / статутний фонд, ринок/ market* – у дужках);
- є випадки, коли використовується лише калька з англійської мови, що може ускладнювати розуміння (*cash flow – грошовий потік*, але вживання *кеш-флоу/кеш фло* також поширене);

- не завжди підручники уніфіковані: один і той самий термін у різних авторів може мати різні пояснення чи варіанти перекладу;
- спостерігаються проблеми з уніфікацією подання та позначення формул, що знижує рівень стандартизації навчальних матеріалів і може ускладнювати сприйняття інформації студентами. У більшості видань відсутня єдина система нумерації та графічного оформлення формул: одні автори подають їх у суцільному тексті без пояснень, інші – безпосередньо після теоретичного викладу, не завжди супроводжуючи докладним тлумаченням змінних і параметрів.

Такі розбіжності свідчать про відсутність усталених методичних стандартів щодо формульного апарату в економічних навчальних текстах. В окремих випадках спостерігається термінологічна та символічна неоднорідність, коли одні й ті самі економічні показники (наприклад, *прибуток*, *рентабельність*, *продуктивність праці*) позначаються різними літерами або скороченнями залежно від автора. Це ускладнює порівняння навчальних матеріалів та знижує рівень узгодженості науково-методичної бази.

З огляду на це, актуальним є завдання уніфікації економічних термінів і формул відповідно до міжнародних освітніх стандартів. Таке узгодження забезпечить наукову точність, методичну послідовність і прозорість подачі економічних розрахунків, сприятиме підвищенню якості викладання та формуванню єдиного терміноформульного простору у вітчизняній економічній освіті.

Висновки до першого розділу

1. Встановлено, що формування української економічної термінології є багатовіковим і безперервним процесом, який відображає історичні, соціальні, політичні та культурні зміни в розвитку суспільства. Від перших запозичень доби

Київської Русі до сучасного етапу домінування англіцизмів простежується закономірна еволюція терміносистеми – від стихійного накопичення назв економічних понять до свідомого унормування та стандартизації фахової лексики. Упродовж історії української економічної мови виокремлюються кілька етапів іншомовного впливу: грецько-латинський, польсько-німецький, французький, російсько-радянський, сучасний англомовний. Кожен з цих етапів сприяв не лише розширенню лексичного фонду, а й формуванню нових семантичних полів, що відображали соціально-економічні реалії свого часу.

2. Визначено, що у період радянського мовного розвитку формування та переклад економічних термінів здійснювалися відповідно до тодішніх наукових і соціально-ідеологічних підходів, що зумовлювало специфіку термінотворення та його відмінність від міжнародних стандартів. Здобуття Україною незалежності започаткувало новий етап у становленні національної економічної термінології, орієнтований на безпосереднє запозичення з англійської мови, гармонізацію з міжнародною термінологічною системою та формування власної фахової лексики.

3. Встановлено, що процес адаптації англомовних запозичень відбувається у три етапи: фонетико-графічне засвоєння (*transliteration*), граматичне пристосування та семантичне укорінення в українській мовній системі. З часом запозичені терміни стають повноцінними елементами національної терміносистеми, утрачаючи ознаки іншомовності.

Сучасна українська економічна термінологія характеризується високим рівнем динамічності, відкритістю до міжмовних контактів і переважанням інтернаціоналізмів англомовного походження. Основними причинами запозичення англійських термінів є:

- поява нових економічних реалій і понять (*startup, blockchain, fintech*);
- необхідність розмежування близьких за змістом, але різних за обсягом понять (*income – profit*);

- спеціалізація та деталізація значень (*liquidity, outsourcing, management*);
- престижність і міжнародна зрозумілість англomовних термінів у глобальному бізнес-середовищі.

4. Аналіз економічних текстів різних стилів (наукового, медійного, юридичного, навчального) показав, що найбільшу роль у закріпленні термінів відіграють навчальна література та засоби масової інформації. Саме вони формують професійну та суспільну обізнаність із фаховими поняттями, сприяючи входженню спеціальної лексики у загальнонаціональне мовлення.

Таким чином, сучасна українська економічна термінологія є результатом поєднання національних традицій термінотворення та глобалізаційних впливів. Її розвиток відбувається у напрямі стандартизації, уніфікації та наближення до міжнародної наукової практики, що забезпечує інтеграцію української економічної науки та освіти у світовий контекст.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В ПЕРЕКЛАДІ НАВЧАЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

2.1. Специфіка перекладу економічних термінів та методологічні підходи до їх адаптації

Переклад текстів економічного дискурсу є важливою складовою сучасної лінгвістики та галузевого перекладу. Економічні тексти характеризуються низкою специфічних рис, які зумовлюють виникнення труднощів у процесі їх семантичної інтерпретації. Проблеми перекладу найчастіше спостерігаються у випадках, коли вихідний текст стосується сфер, у яких виразно проявляються національні або регіональні особливості економічної системи. До таких галузей належать, зокрема, податкове законодавство, система бухгалтерського обліку, механізми державного регулювання економіки, а також інші аспекти, що мають специфічне інституційне підґрунтя [4; 24; 51; 70].

Водночас тексти, пов'язані з міжнародною економічною взаємодією та глобальними процесами, зазвичай є більш доступними для перекладу. До цієї категорії належать: матеріали з питань міжнародної торгівлі, банківської діяльності, інвестицій, валютних операцій та фінансових ринків, у яких використовуються поняття, стандартизовані на міждержавному рівні.

Окремої уваги заслуговує формування навчальних підручників з економіки, значна частина яких базується на перекладі та тлумаченні економічних термінів і концепцій, запозичених з іноземних джерел. Саме якість перекладу таких термінів безпосередньо впливає на точність передавання змісту економічних категорій, що, у свою чергу, визначає наукову достовірність і методичну цінність навчального матеріалу. Тому процес укладання підручників

з економічних дисциплін потребує не лише фахового знання мови, а й глибокого розуміння економічної теорії та міжкультурних особливостей терміносистеми.

У цьому контексті важливою постає роль професійних перекладачів, які мають не лише глибокі лінгвістичні знання та практичні навички перекладу, а й достатню обізнаність у сфері економіки. Особливості та окремі аспекти перекладу підручників, створення конспектів лекцій, методичних вказівок при викладанні дисциплін з економіки стають не лише предметом теоретичних досліджень, а й практичною необхідністю для забезпечення ефективної бізнес-комунікації та міжнародної співпраці між країнами з різними економічними системами й культурними традиціями.

Т.°П'ятничка, І.°Шилинська та Л.°Штохман зазначають, що ключовими аспектами перекладу економічних текстів є термінологічна специфіка, контекстуальність, культурні чинники, стилістичні особливості та методологічні підходи, серед яких – дослівний переклад, метод адаптації або підбору еквівалента, метод двоетапного перекладу та інтерпретація [52].

На відміну від них, І.°Ісакова вважає, що основним аспектом відтворення структурно-семантичних особливостей економічних текстів є збереження термінологічної точності шляхом адаптації до граматичних норм мови перекладу [24].

О.°Бондаренко, А.°Калашник [4] висувають тезу про те, що переклад із використанням лексичного еквівалента, тобто сталої відповідності слова в мові перекладу, вважається майже досконалим способом, оскільки дає змогу максимально точно передати зміст одиниці вихідної мови засобами іншої мови.

На думку Т.°Ускової, Н.°Карабітської, Л.°Михайлової, перекладач має орієнтуватися на усталені українські терміни, які вже закріпилися у професійній економічній комунікації. Використання таких відповідників забезпечує точність і зрозумілість фахового тексту. Наприклад, англійський термін *cost-benefit*

analysis доцільно передавати як аналіз *vumrat i vygod*, а *market-driven economy* – як *ринково орієнтована економіка*. Крім того, з метою уникнення буквальних кальок автори радять застосовувати адаптацію термінів до норм української мови, що сприяє природності й термінологічній узгодженості перекладу [69].

Н.°Тимощук виділяє тільки калькулювання та описовий переклад як перекладацький прийом та зауважує те, що широкий обсяг і внутрішня диференціація англійської економічної терміносистеми створюють значні виклики для перекладача [65]. О.°Муравйова, Т.°Кравцова, О.°Обозна вважають, що переклад вузькоспеціалізованих економічних наукових текстів потребує не лише лінгвістичного підходу, але й ретельного змістового аналізу; після з'ясування теми слід приступати до перекладу, при цьому поєднувати предметну компетенцію з лінгвістичною експертизою та знанням теорії перекладу, словотворення й семантики [47]. Так, В. Циганюк вважає, що до основних лексичних особливостей перекладу економічних текстів належать використання передусім професійної термінології та загальноповживаної лексики, значення якої часто уточнюється контекстом [70]. У табл. 2.1 узагальнено різні підходи до перекладу та адаптації економічної термінології.

Таблиця 2.1

Методологічні підходи до перекладу та адаптації економічних термінів

Автор(и)	Лінгвістичний підхід	Когнітивний підхід	Комунікативно-функціональний підхід	Культурологічний підхід
І.Ісакова	+			
Т. П'ятничка, І. Шилинська, Л. Штохман	+	+	+	+
О. Бондаренко, А. Калашник	+			
Т. Ускова, Н. Карабітська, Л. Михайлова			+	+

Продовження табл. 2.1

Н. Тимошук	+			
О. Муравйова, Т. Кравцова, О. Обозна	+	+	+	
В. Циганюк	+			

Примітка. Позначкою «+» у таблиці відмічено підходи, що, на думку авторів, застосовуються у процесі перекладу та адаптації економічних термінів.

Отже, виходячи з табл.2.1 зробимо наступні висновки:

- І.°Ісакова, В.°Циганюк роблять акцент на збереженні термінологічної точності та адаптації граматичних норм, що формує лінгвістичний підхід;
- Т.°П’ятничка, І.°Шилинська, Л.°Штохман відстоюють комплексний, багаторівневий підхід (термінологія, контекст, культурні й стилістичні чинники; методи: дослівний, адаптація, двоетапний, інтерпретація), що охоплюють усі чотири підходи;
- О.°Бондаренко, А.°Калашник підкреслюють пріоритет лексичного еквівалента (стала відповідність слова), що в свою чергу формує переважно лінгвістичний підхід;
- Т.°Ускова, Н.°Карабітська, Л.°Михайлова орієнтують на усталені українські терміни, зрозумілі для аудиторії, виділяючи комунікативно-функціональний підхід;
- Н.°Тимошук виділяє калькування й описовий переклад та вказує на розгалуженість англійської терміносистеми як джерела труднощів (лінгвістичний аспект);
- О.°Муравйова, Т.°Кравцова, О.°Обозна наголошують, що потрібен не лише лінгвістичний аналіз, а й змістовий (предметний) аналіз; поєднання предметної компетенції з лінгвістичною експертизою, тобто ці науковці виділяють лінгвістичний, когнітивний і комунікативно-функціональний підходи.

Так як процес адаптації економічних термінів у перекладі виявляється багаторівневим і доволі складним явищем, то залежно від контексту, перекладач має враховувати не лише лексичні відповідники, а й граматичні, стилістичні та культурні особливості тексту. На лексичному рівні складність полягає у виборі між прямим еквівалентом і контекстуально зумовленим варіантом, що точніше передає зміст оригіналу. На граматичному рівні постає питання узгодження термінів із морфологічними та синтаксичними нормами української мови. Стилiстичний аспект передбачає збереження фахового тону й наукової точності, водночас уникаючи надмірного калькування. Нарешті, культурний рівень вимагає урахування відмінностей між економічними системами та традиціями різних країн, адже деякі поняття не мають прямих відповідників і потребують адаптаційного перекладу чи пояснення. Таким чином, адаптація термінів є не лише технічним, а й когнітивним процесом, який вимагає від перекладача глибокого розуміння як економічної сутності терміну, так і комунікативних потреб цільової аудиторії.

Розглядаючи комунікативні потреби цільової аудиторії – здобувачів освіти різних рівнів (фаховий молодший бакалавр, бакалавр, магістр), висунемо тезу про те, що вимоги до перекладу економічних текстів суттєво відрізняються залежно від рівня сформованості професійної та мовної компетентності здобувачів освіти.

Для здобувачів рівня фахового молодшого бакалавра основним завданням перекладу є забезпечення зрозумілості та доступності тексту. Тому перекладачеві доцільно застосовувати адаптаційний або комунікативний підхід, спрощуючи складні терміни через описові відповідники. Наприклад: англійський термін *liquidity ratio* можна подати як *показник, що відображає здатність підприємства швидко сплачувати свої борги*, тобто із поясненням суті поняття.

На рівні бакалавра акцент переноситься на термінологічну точність і контекстуальну адекватність. Тут доречним є лінгвістичний та когнітивний

підходи, що враховують як мовні особливості, так і розуміння економічних процесів. Наприклад, термін *marginal cost* варто перекладати саме як *граничні витрати*, без опису, адже студенти цього рівня вже володіють базовими економічними знаннями.

Для магістрів переклад має виконувати науково-аналітичну функцію, що передбачає інтерпретацію термінів у ширшому контексті досліджень і здатність до критичного порівняння іншомовних джерел. У цьому випадку ефективним є комплексний (інтегрований) підхід, що поєднує лінгвістичний, когнітивний та комунікативно-функціональний аспекти. Наприклад при перекладі магістрант має вміти розрізнити поняття *profit* або *gain*; *маржа* – *margin*; а *дохід* – *revenue* або *income*. Найчастіше ці терміни використовуються в такому контексті: *profit* (*прибуток від діяльності*), *revenue* (загальний дохід від реалізації товарів, робіт, послуг) і *margin* (*відсоток прибутку від доходу*).

Таким чином, рівень освітньої підготовки визначає не лише глибину перекладацького аналізу, а й підхід до адаптації термінів – від описової інтерпретації до наукової точності та міждисциплінарної інтерпретації.

У контексті викладання економічних дисциплін доцільно зазначити, що відповідно до Класифікатора видів економічної діяльності (КВЕД–2020) [30], в Україні виокремлено 21 вид економічної діяльності, кожен із яких має власну специфіку та особливості функціонування.

У процесі опанування та викладання економічних дисциплін важливим є врахування як загальних перекладних термінів, що мають універсальне значення у світовій економічній науці, так і специфічних термінів, притаманних окремим видам економічної діяльності, які відображають їх галузеву та професійну спрямованість.

2.2. Механізми адаптації іншомовних економічних термінів у сучасному українському професійному дискурсі

Грунтовне володіння англійською мовою як мовою міжнародного спілкування та сучасної наукової комунікації забезпечує доступ до світових фахових джерел, наукових публікацій і результатів досліджень у галузі економіки.

Науковці О.°Грищенко, Т. Струтинська, В. Світлицька вважають, що у сучасному навчальному економічному дискурсі спостерігається явище лінгвістичної експансії, яке полягає у стрімкому поширенні англомовних термінів, понять і мовних моделей у вітчизняному освітньому та науковому середовищі [11]. Така тенденція зумовлена процесами глобалізації, інтеграції України у світовий економічний простір і домінуванням англійської мови як мови міжнародної науки й бізнесу.

Таблиця 2.2

Лексико-семантична динаміка англомовних запозичень у дискурсивному просторі навчальної літератури з економіки

Англiцизм (оригiнал)	Український вiдповiдник	Приклад вживання в навчальнiй лiтературi	Пояснення мовознавчого явища	Часто та викор- ист. в Украї- нi, %
Sale	Сейл	Найм сейлза: як вибрати кращого [80].	Калькування: структура англiцизму вiдтворена українською	50
Current assets	Оборотнi засоби	Оборотнi засоби – це частина активiв пiдприємства, яка бере участь у виробничому процесi протягом одного виробничого циклу [47].	Калькування: лексичне вiдтворення структури англiцизму	90

Продовження табл.2.2

Main fund Fixed assets Capital equipment	Основні засоби	Основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання в процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання яких становить понад рік [47].	Калькування: буквальне перекладне відтворення терміну, збережено структуру англійського словосполучення	50 35 25
Staff/ Personnel	Штат, персонал підприємства	Наука управління персоналом в своєму історичному розвитку пройшла 3 етапи [48].	Семантичне запозичення: адаптоване за змістом до української лексики	85
Investments	Інвестиції	Інвестиції – це довгострокові вкладення капіталу у виробництво, цінні папери чи інші активи [49].	Пряме запозичення: слово збережене в оригінальній формі з фонетичною адаптацією	100
Coworking	Коворкінг	Одним з цікавих та креативних рішень у сфері організації підприємницької діяльності є коворкінг [50].	Пряме запозичення: слово збережене в оригінальній формі з фонетичною адаптацією	90

Джерело: удосконалено автором на основі [45-56].

Аналіз лексико-семантичної динаміки англословних запозичень у навчальній економічній літературі свідчить про високий ступінь інтеграції англіцизмів у сучасний український економічний дискурс. Переважна більшість термінів (*capital, investments, profitability, fixed assets*) засвоєні шляхом калькування або прямого запозичення, що забезпечує збереження міжнародної термінологічної єдності. Такі одиниці, як *capital* – *kanimal*, *investments* –

інвестиції, є повністю адаптованими як фонетично, так і морфологічно, та мають 100% уживаність у фаховому мовленні. Інші терміни (*main fund, capital equipment*) демонструють часткову адаптацію і вживаються переважно у спеціалізованих текстах. Загальна тенденція показує, що англomовні економічні запозичення не лише розширюють терміносистему української мови, а й відображають процеси глобалізації та цифровізації економічного знання. Вони сприяють уніфікації наукової термінології, підвищують точність і гнучкість професійного дискурсу, водночас стимулюючи розвиток української економічної лексики через семантичне та структурне збагачення.

Таблиця 2.3

Лінгвістична експансія англomовних запозичень у дискурсивному просторі навчальної літератури з економіки

Механізм впливу	Опис феномену	Приклад в навчальній літературі
Семантична експансія	Лексичні запозичення з англійської інкорпорується в мовне середовище через розширення семантичного спектра автохтонних слів	Людський капітал стає ключовим фактором інноваційного розвитку економіки
Фонетична асиміляція	Адаптація іншомовних лексем через трансформацію їх фонетичного оформлення, що спричиняє відхилення від автохтонних орфоепічних норм	Маркетинг – це система організації виробництва та збуту, зорієнтована на потреба споживача
Морфологічна адаптація	Запозичені слова набувають граматичних ознак української мови, змінюючи парадигму словозміни	Фріланс – форма зайнятості, що характеризується самостійним виконанням замовлень без постійного роботодавця» «Аутсорсинг – стає однією з успішних моделей, що дають змогу домогтися реальних конкурентних переваг
Синтаксичне калькування	Відтворення англomовних конструкцій без урахування нормативного синтаксису, що спричиняє дисонанс у мовній структурі	Google як цифрова екосистема відіграє провідну роль у формуванні інформаційної економіки

Продовження табл.2.3

Лексична гібридизація	Поєднання англіцизмів із питомими морфемами, що продукує гібридні утворення з еклектичними морфологічними характеристиками	Фандрейзинг у бізнесі визначається як системна діяльність зі збору інвестицій для реалізації стартапів
Прецедентна номінація	Запозичені власні назви або брендові імена інтегруються у загальний лексикон, стають синонімами відповідних понять	Менеджмент бренду охоплює процеси стратегічного планування та візуального дизайну корпоративного стилю
Дискурсивна нормалізація	Англіцизми стають звичним елементом навчальної літератури поступово втрачаючи статус чужорідних	Команди стикаються з численними викликами (<i>челенджами</i>) у процесі впровадження інновацій
Прагматична зумовленість	Використання англіцизмів у навчальній літературі продиктоване їх ергономічністю, емоційною виразністю та соціальним престижем	Digital-стратегії формують основу конкурентних переваг підприємств у ХХІ столітті»
Орфографічна варіативність	Відсутність чіткої уніфікації написання запозичених слів спричиняє графічну нестабільність та появу альтернативних форм	« У сучасній бізнес-лексичі поширені варіанти «стартап» і «стартапп», однак нормою вважається перший варіант»

Джерело: власна розробка автора на основі [45-56].

Аналіз семантичної експансії економічних термінів засвідчує, що англомовні запозичення стали потужним чинником оновлення сучасної української економічної лексики. Вони не лише доповнюють терміносистему новими поняттями, а й змінюють зміст уже наявних термінів, розширюючи їх семантичний обсяг відповідно до реалій глобалізованої економіки.

Такі одиниці, як *капітал*, *актив*, *бренд*, *інвестиції*, *стартап*, *контент*, демонструють перехід від традиційного матеріального розуміння економічних процесів до нематеріального – цифрового, інтелектуального та репутаційного. Унаслідок цього у професійному дискурсі формується новий пласт термінів, пов'язаний із цифровими технологіями, креативною економікою та підприємництвом інноваційного типу.

Семантична експансія англіцизмів у навчальній літературі сприяє уніфікації термінологічного простору України з міжнародним економічним

середовищем, підвищує точність фахового спілкування й водночас відображає інтеграцію українського мовного простору у світовий інформаційно-економічний контекст. Однак, у сучасному економічному дискурсі англomовні терміни зазнають активної семантичної адаптації. Їх значення розширюється відповідно до нових економічних реалій: діджиталізації, електронної комерції, та стартап-культури. Цей процес засвідчує взаємодію глобальної й національної термінологічних систем, формує поліфункційний словник сучасного економіста.

на основі матеріалів навчальної літератури проаналізуємо процес витіснення питомо українських лексем англiцизмами в економічному дискурсі

Таблиця 2.4

**Порівняння вживання англiцизмів з українськими відповідниками у
навчальній літературі**

Англiцизм	Український відповідник	Тенденція вживання
Бренд	Торгова марка	Англiцизм витісняє питомий термін у навчальній літературі з маркетингу
Стартап	Нове підприємство	Переважає англiцизм у навчальній літературі в сфері підприємництва
Контент	Зміст, наповнення	Англiцизм закріпився в навчальних матеріалах у сфері маркетингу, зокрема реклами
Сейл	Розпродаж	Англiцизм активно вживається у сфері торгівлі, реклами та маркетингу; питомий відповідник уживається переважно в навчальній літературі
Інвестиції	Вкладення коштів	В обігу співіснують обидва варіанти, але англomовна форма є нормативною в економічній науці
Профiт	Прибуток	Англiцизм уживається переважно у молодіжному, бізнес і медійному середовищі; питомий термін залишається домінантним у навчальній літературі.
Фандрейзинг	Збір коштів	Активно входить у науковий і громадський дискурс, частіше вживається у неформальних текстах
Паблік рілейшенз	Зв'язки з громадськістю	Англiцизм витісняє питомий термін у навчальній літературі з маркетингу

Джерело: власна розробка автора на основі [47-61].

Табл. 2.3. демонструє диференціацію сфер уживання: у науково-освітніх джерелах переважають усталені українські або інтернаціоналізовані терміни (*інвестиції, прибуток, паблік рілейшенз*); у бізнес-комунікації та цифровому дискурсі дедалі частіше використовуються англіцизми (*бренд, контент, стартап, сейл, фандрезинг*), що свідчить про тенденцію до глобалізації терміносистеми.

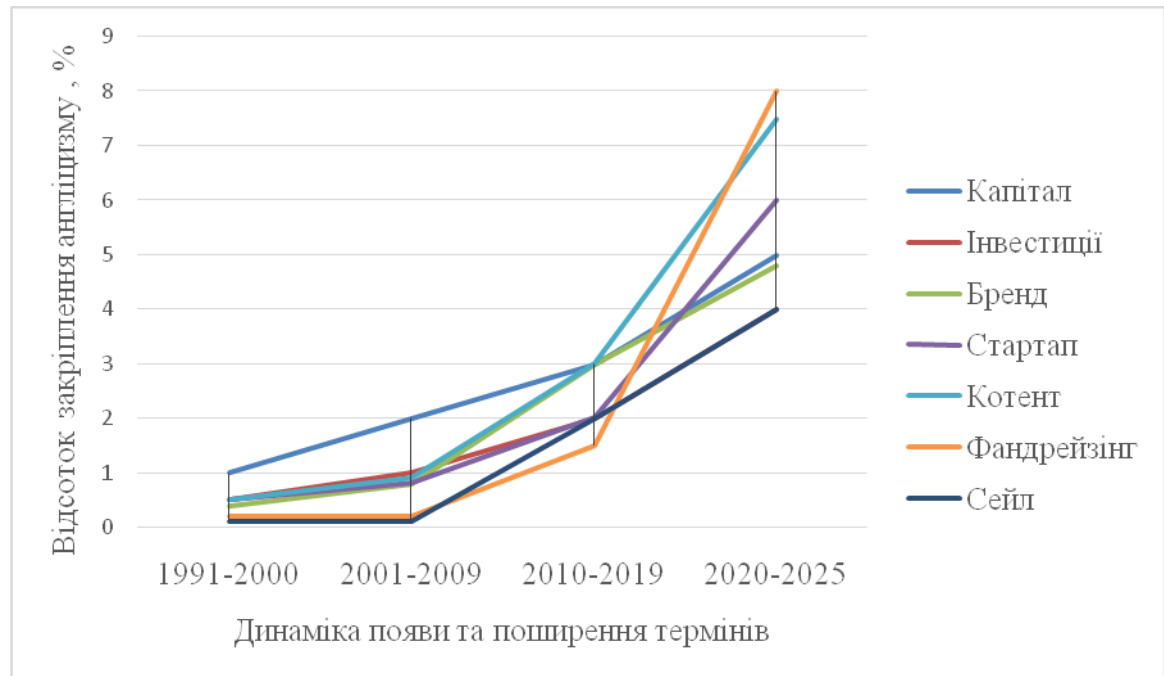


Рис.2.1. Тенденції поширення та усталення англомовних економічних термінів у навчальній літературі

Джерело: власна розробка автора на основі [45–61].

Графік (рис. 2.1.) наочно демонструє перехід від традиційних до цифрових економічних понять. Традиційні терміни (*капітал, інвестиції*) зберігають стабільну частотність. Нові англіцизми (*бренд, стартап, контент, фандрейзінг, сейл*) демонструють експансію в навчальну та професійну лексику після 2010 року.

На думку Т.°Мартінової та В.°Кукушкіної більшість англомовних запозичень в українській мові є іменниками (приблизно 94%), прикметники та дієприкметники складають близько 4%, а дієслова – 1,5% [57].

Аналіз процесів адаптації англомовних економічних термінів у сучасному українському професійному дискурсі засвідчив активну інтеграцію запозичень у терміносистему економічної науки та освіти. Англіцизми, що потрапляють до української мови, проходять різні етапи лінгвістичної адаптації – від фонетичної та морфологічної асиміляції до семантичного розширення й дискурсивної нормалізації. Це сприяє формуванню гнучкої, відкритої до інновацій системи економічної термінології.

Проведене дослідження доводить, що найпоширенішими механізмами засвоєння іншомовних одиниць є калькування, пряме запозичення та семантична адаптація, які забезпечують одночасно збереження міжнародної термінологічної єдності та відповідність українським мовним нормам. Такі терміни, як *інвестиції*, *капітал*, *активи*, повністю інтегровані у фахову лексику, тоді як *бренд*, *контент*, *стартап*, *сейл*, *фандрейзинг* демонструють поступове поширення під впливом цифровізації та глобальних бізнес-комунікацій.

Виявлено, що переважна більшість англомовних запозичень належить до іменників (94%), що пояснюється номінативною функцією термінів у професійній комунікації. Інші частини мови (прикметники, дієслова, прислівники) мають допоміжний характер і вживаються значно рідше.

Таким чином, лінгвістична експансія англіцизмів у навчальній економічній літературі відображає загальносвітові тенденції розвитку економічної думки, сприяє уніфікації термінологічного простору України з міжнародним, розширює семантичні можливості української мови й формує нову модель професійного дискурсу, орієнтовану на цифрову економіку, інновації та глобальні комунікації.

Висновки до другого розділу

1. Визначено, що переклад економічних текстів вимагає врахування специфіки термінології, контекстуальних особливостей і культурних чинників. Основними методологічними підходами до адаптації економічних термінів виступають лінгвістичний, когнітивний, комунікативно-функціональний і культурологічний. Тому процес адаптації англомовних економічних термінів є багаторівневим і включає лексичну, граматичну, стилістичну та культурну інтеграцію.

2. Установлено, що у сучасному українському економічному дискурсі спостерігається активна лінгвістична експансія англіцизмів, зумовлена глобалізаційними процесами та домінуванням англійської мови в міжнародній науковій комунікації. Аналіз навчальних підручників і посібників з економіки, виданих в Україні у 1991–2025 роках, показав поступову трансформацію терміносистеми – від переважання калькованих і перекладних термінів до активного впровадження англомовних запозичень. У підручниках 1990-х років переважали питомі українські відповідники (*вкладення коштів, прибуток, основні засоби*), тоді як у виданнях 2000-х років зростає частка запозичених одиниць (*інвестиції, капітал, персонал*). Починаючи з 2010-х років, у навчальних текстах активно з'являються нові англіцизми – *бренд, контент, стартап, фандрейзинг, сейл*, що відображає цифровізацію економіки та глобалізаційні тенденції.

3. Порівняння підручників різних періодів свідчить, що запозичення пройшли етапи від фонетичної адаптації до семантичної нормалізації, тобто вони вже не сприймаються як чужорідні. Більшість сучасних видань застосовують змішану модель – поєднання міжнародно усталених англіцизмів (*інвестиції, бренд, стартап*) із питомими або адаптованими українськими еквівалентами

(*прибуток, основні засоби, торгова марка*). Таким чином, навчальна література виступає ключовим каналом легітимації нової економічної термінології та її входження у професійний дискурс. Найпоширенішими механізмами засвоєння іншомовних термінів є пряме запозичення, калькування та семантична адаптація, що сприяють уніфікації термінологічного простору України з міжнародним.

РОЗДІЛ 3

ФІЛОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ УПОРЯДКУВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ НАВЧАЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ ДИСЦИПЛІН ЕКОНОМІЧНОГО ЦИКЛУ

3.1. Визначення потреби в упорядкуванні навчальних матеріалів економічного спрямування

Програма впровадження англійської мови у закладах вищої освіти України [44], фахової передвищої освіти [45] спрямована на формування цілісного мовно-комунікативного середовища, яке забезпечує якісне опанування англійської як мови міжнародного академічного та професійного спілкування. Її особливістю є міждисциплінарний підхід, що поєднує вивчення англійської мови з фаховими дисциплінами, орієнтуючись на практичне застосування мовних навичок у професійній діяльності. Програма передбачає поступовий перехід до двомовного викладання, використання автентичних англомовних матеріалів, цифрових ресурсів і кейсів з реального бізнес-середовища. Вона акцентує увагу на розвитку не лише іншомовної, а й міжкультурної компетентності, необхідної для участі у міжнародних освітніх та наукових проектах. Крім того, важливою складовою програми є підготовка викладачів до інтеграції англійської мови в навчальний процес через систему підвищення кваліфікації, створення методичних рекомендацій і термінологічних глосаріїв для фахових дисциплін.

У контексті мовознавчих досліджень навчальних матеріалів з економічних дисциплін навчального закладу Криворізького фахового коледжу Державного некомерційного підприємства «Державний університет “Київський авіаційний інститут”» слід зазначити, що вивчення потреб і запитів користувачів щодо мовної репрезентації навчальних матеріалів потребує глибшого аналізу. Попередні наукові розвідки у цій сфері [56; 72; 76] мали переважно фрагментарний характер, а отримані результати виявляли певну варіативність і

відмінності у висновках. З урахуванням сучасного рівня розвитку освітніх технологій і цифрових ресурсів доцільно виокремити основні групи навчальних потреб, за якими можна визначити особливості використання англійської мови у викладанні економічних дисциплін. Узагальнення підходів до класифікації мовних і комунікативних запитів студентів у фаховій підготовці представлено на рис 3.1.

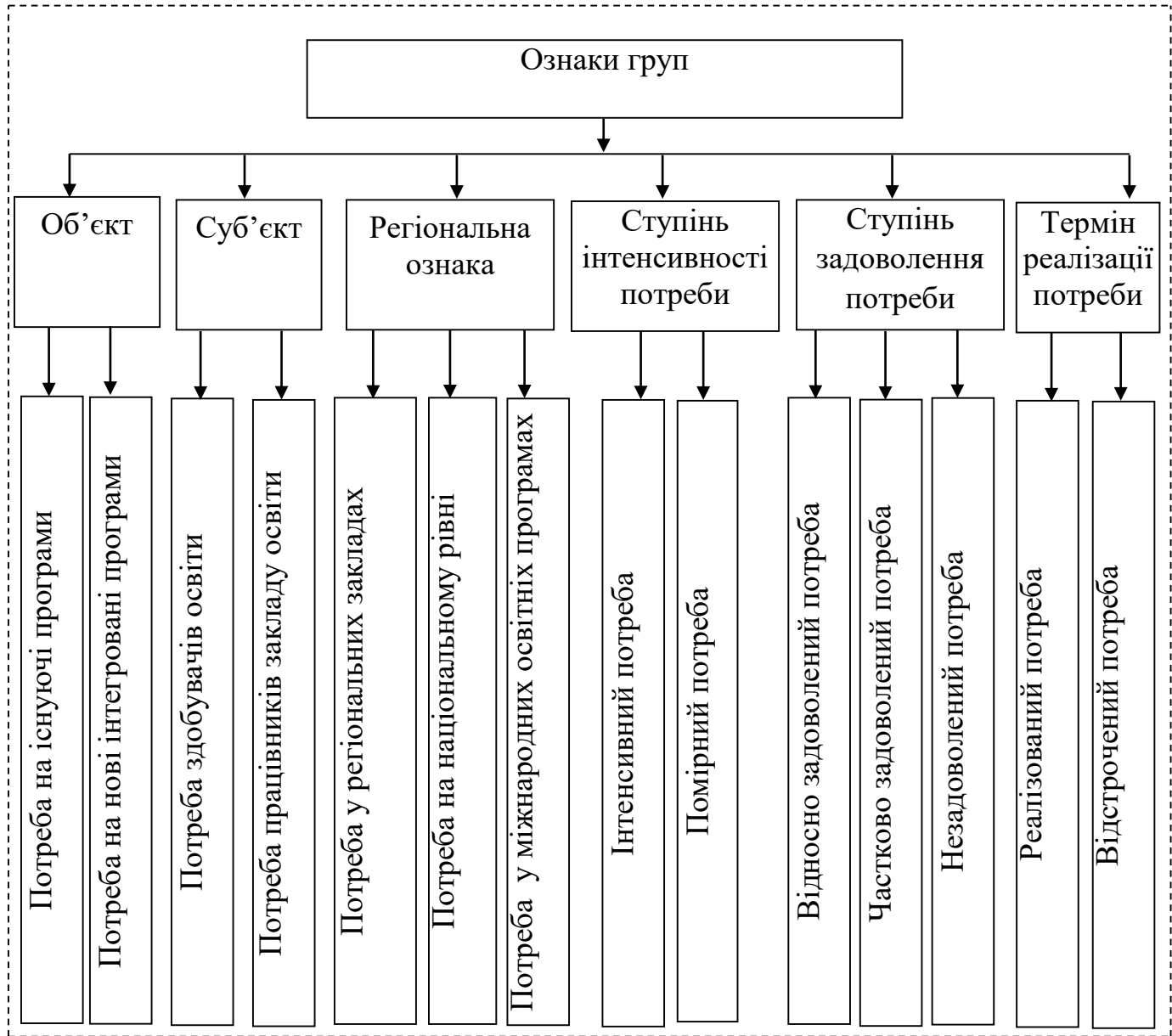


Рис.3.1. Систематизація видів потреб у сфері лінгвістичної та освітньої комунікації

Джерело: власна розробка автора на основі [25; 70-72].

У філологічному аспекті таке узагальнення дозволяє описати динаміку потреб у формуванні навчальних матеріалів з економічних дисциплін англійською мовою, показати, як змінюються потреби серед здобувачів освіти, викладачів і керівників закладів освіти залежно від рівня інтеграції англійської мови у навчальний процес. На різних етапах розвитку системи вищої та фахової освіти співвідношення впливу чинників, що визначають потребу на навчальні матеріали англійською мовою економічного спрямування, змінюється залежно від соціально-економічних і культурних умов. У певні періоди визначальними стають економічні та глобалізаційні процеси, в інші – соціокультурні, освітні чи психологічні мотиви здобувачів освіти.

Усі чинники, що впливають на потребу у формуванні навчальних матеріалів з економічних дисциплін англійською, можна умовно поділити на дві основні групи [68]:

- макрорівневі чинники – розвиток економіки, цифровізація, інтеграція України в європейський освітній простір, вимоги ринку праці, державна мовна політика;

- мікрорівневі чинники – соціально-психологічна мотивація здобувачів освіти, професійна орієнтація, особистісні цілі та рівень попередньої мовної підготовки.

Узагальнюючи підходи до вивчення впливу цих чинників, продемонструємо взаємозв'язок зовнішніх і внутрішніх факторів формування потреб на іншомовну професійну освіту. З погляду тривалості впливу чинники можна класифікувати як: довгострокові (державна мовна стратегія, глобалізація, розвиток міжнародної комунікації); середньострокові (зміни освітніх стандартів, впровадження нових програм і дисциплін); короткострокові (тимчасові освітні ініціативи, мовні курси, грантові проєкти).

Внутрішні чинники залежать від організації навчального процесу: методика викладання, якість підручників, рівень викладачів, мотивація студентів, використання інтерактивних технологій навчання.

Зовнішні чинники охоплюють соціально-економічні та культурні аспекти: потреба роботодавців на фахівців із високим рівнем володіння англійською, вплив міжнародних освітніх програм (Erasmus+, Horizon Europe), тенденції до цифровізації та дистанційного навчання.

За ступенем передбачуваності чинники поділяються на [21]:

- прогнозовані (реформи освіти, оновлення навчальних програм, міжнародні проєкти);
- непередбачувані (політичні чи економічні кризи, пандемії, зміна технологічних платформ навчання).

Напрямок впливу може бути стимулюючим (розвиток академічної мобільності, міжнародна співпраця, професійна потреба у знаннях англійської мови) або стримуючим (недостатнє фінансування, низька мотивація здобувачів освіти, обмежений доступ до автентичних матеріалів).

Зрештою, поєднання об'єктивних (зовнішніх) і суб'єктивних (внутрішніх) чинників [25] формує реальний стан потреб на якісні навчально-методичні матеріали англійською мовою у сфері економічних дисциплін. Об'єктивні чинники охоплюють тенденції розвитку мовної освіти, оновлення державних стандартів, цифровізацію навчального процесу та орієнтацію на міжнародні освітні практики [25]. Суб'єктивні ж чинники відображають індивідуальні потреби здобувачів освіти, їхню мотивацію до вивчення фахової англійської, рівень мовної підготовки та прагнення до ефективної міжкультурної комунікації у професійному середовищі [25].

Рівень потреб на англійській мові економічні навчальні матеріали визначимо методом анкетування, що дасть можливість виявити ставлення викладачів і здобувачів освіти до використання англійської мови у викладанні економічних

дисциплін, оцінити наявні потреби у термінологічних ресурсах, доступність навчальних матеріалів і готовність учасників освітнього процесу до роботи з іншомовним контентом. Об'єктом дослідження на цьому етапі є особливості потреб на англomовні навчальні матеріали з економічних дисциплін у закладах фахової передвищої та вищої освіти, а також специфіка перекладу економічних термінів з англійської на українську мову в навчальному процесі.

Методи дослідження – цілеспрямоване анкетування та інтерв'ювання (face-to-face) здобувачів освіти і викладачів економічних дисциплін, спрямовані на виявлення рівня потреби у фахових англomовних джерелах, труднощів у сприйнятті іншомовної термінології та оцінку якості перекладених навчальних матеріалів.

Особливу увагу приділено виявленню проблем перекладу економічних термінів українською, зокрема таких явищ, як:

- вплив англomовної економічної традиції на формування сучасного українського термінологічного поля;
- тенденція до співіснування запозичень і питомих еквівалентів (*стартап* – нове підприємство, *бренд* – торгова марка).

Обсяг вибірки становив 110 респондентів здобувачі освіти і викладачі Криворізького фахового коледжу Державного некомерційного підприємства «Державний університет “Київський авіаційний інститут”»:

- здобувачі освіти рівня фахового молодшого бакалавру за спеціальністю 275 Транспортні технології (на повітряному транспорті) (групи 7032, 7031, 741, 7022, 7021, 7041, 751 – 80 здобувачів освіти);
- здобувачі освіти першого бакалаврського рівня за спеціальністю 073° Менеджмент, (групи 745, 755 – 20 здобувачів освіти);
- викладачі відділення «Транспортної інфраструктури» (10 викладачів).

Анкетування дало змогу окреслити як мовні, так і комунікативно-професійні потреби здобувачів освіти та викладачів у сфері перекладу й засвоєння економічної термінології. Анкета розміщена в Додатку А.

Аналіз результатів анкетування свідчить, що серед респондентів переважають здобувачі освіти фахової передвищої освіти, а також викладачі економічних дисциплін. Більшість опитаних мають базову або достатню підготовку з англійської мови (35,3%), проте рівень володіння фаховою термінологією залишається низьким (52,0%).

Опитування показало, що лише частина респондентів не викладає або не вивчає економічні дисципліни англійською мовою (52,9%). При цьому значна кількість учасників зазначила, що розуміння економічних термінів англійською становить певну складність (58,8%). Найчастіше труднощі виникають під час роботи з автентичними економічними текстами через наявність багатозначних термінів (23,5%), англіцизмів і відсутність усталених українських відповідників (29,3%).

Переважна більшість респондентів помічають тенденцію до поступового витіснення українських термінів англomовними запозиченнями (*бренд, стартап, контент*) (41,2%), однак ставляться до цього явища помірковано, визнаючи доцільність використання загальноживаних інтернаціоналізмів у науковому та навчальному середовищі (35,3%). Щодо способів перекладу економічних термінів, більшість опитаних вважають найефективнішими контекстуальний переклад і застосування двомовних глосаріїв. Погляди на використання англomовних термінів без перекладу є неоднозначними: частина респондентів підтримує їх застосування за умови пояснення, інші наполягають на необхідності адаптації українськими відповідниками.

Респонденти також відзначили, що найбільш доцільним є білінгвальний підхід (українська + англійська) під час викладання дисципліни «Основи

економіки транспорту». Водночас більшість вважає, що двомовних навчальних матеріалів з економіки наразі недостатньо (58,8%)

На думку учасників опитування, для підвищення ефективності вивчення економічної термінології доцільно розробляти тематичні словники (43,8%), двомовні підручники та практичні посібники з професійно спрямованими завданнями. Оптимальним вважається баланс 50% української та 50% англійської мов у процесі викладання, що забезпечує поєднання доступності навчального матеріалу з розвитком мовної компетентності студентів (47,1%).

Отже, результати анкетування підтверджують актуальність упровадження білінгвального підходу у викладанні економічних дисциплін, удосконалення навчально-методичного забезпечення та систематизації термінологічного апарату з економіки англійською та українською мовами.

3.2. Мовно-термінологічна уніфікація навчальних матеріалів з дисципліни «Основи економіки транспорту»

Основою формування професійної іншомовної компетентності здобувачів освіти є термінологічна компетентність, тобто вміння розуміти та відтворювати професійно спрямовані висловлювання в різних соціально зумовлених ситуаціях із використанням економічної лексики та з дотриманням мовних і культурно-комунікативних норм, властивих носіям мови. Професійно-термінологічну компетентність здобувачів освіти спеціальності 275 Транспортні технології (на повітряному транспорті) можна визначити як цілісне особистісно-професійне утворення, що поєднує знання економічної та транспортної складових терміносистем, уміння та навички практичного використання фахової лексики у професійному спілкуванні, здатність інтерпретувати, аналізувати та адекватно застосовувати економічні поняття та терміни в усному й письмовому мовленні.

Спираючись на наукові положення щодо класифікації термінів [32; 76], підкреслимо, що ефективне використання термінів у навчальних матеріалах ґрунтується на їх стандартизованості, системності та контекстній визначеності. Відповідно, можна визначити основні вимоги до використання термінів у навчальних матеріалах і глосаріях дисципліни «Основи економіки транспорту». Під час укладання навчально-методичних матеріалів, зокрема двомовних глосаріїв, необхідно дотримуватися принципів точності, однозначності та нормативності фахової термінології [64].

З огляду на те, що сфера дії державної політики щодо розвитку англійської мови у вищій освіті в Україні, а також у фаховій передвищій освіті охоплює викладання англійської мови професійного спрямування (English for Specific Purposes – ESP), для упорядкування двомовного глосарію доцільним є використання напрямів English for Business and Economics (EBE). Програма EBE реалізується в межах онлайн-мережі професійної англійської мови (OPEN), що спонсорується Державним департаментом США та фінансується урядом Сполучених Штатів Америки [80].

Навчальні цілі програми передбачають [81]:

- формування вмінь визначати та використовувати лексику, пов'язану з бізнесом і підприємництвом;
- розвиток ефективних стратегій читання для ідентифікації основних ідей та деталей тексту;
- оцінювання переваг і недоліків підприємницької діяльності.

Важливим навчально-методичним ресурсом для формування англійської професійної компетентності є підручник В. Карабана «Переклад англійської мови для студентів економічних спеціальностей» [28], який спрямований на розвиток навичок володіння англійською мовою в економічній сфері та систематизацію термінологічного апарату з економіки. Матеріали підручника

відображають сучасні тенденції економічної освіти та можуть бути використані як додаткове джерело для укладання глосаріїв економічного спрямування.

Основними складовими фахового англомовного термінологічного словника майбутніх фахівців спеціальності 275 Транспортні технології (на повітряному транспорті є:

- загальнонаукові терміни (*fixed assets, current assets, enterprise personnel, wages, expenses, income, profit*);
- міжгалузеві терміни (*airport, airline, runway*);
- вузькофахові терміни (*airfare, cargo rate, mail rate, aircraft departures*).

Засвоєння студентами фахової терміносистеми як невід’ємного складника їхньої функціональної компетентності є важливою умовою формування професійно орієнтованих мовленнєвих навичок і запорукою успішного опанування економічних дисциплін за фахом.

Економічна термінологія транспортної галузі розвивається динамічно, відображаючи сучасні тенденції в економіці країни та зміни у функціонуванні транспортно-логістичних систем. Для забезпечення актуальності, наукової точності та практичної спрямованості навчально-методичного забезпечення дисципліни «Основи економіки транспорту», викладачеві необхідно постійно звертатися до зарубіжного досвіду розвитку транспортно-економічних систем, а також опрацьовувати англомовні джерела – наукові статті, аналітичні огляди, статистичні бази даних, нормативно-правові акти та галузеві документи.

Для підвищення ефективності підготовки навчальних матеріалів і лекцій доцільним є застосування системного підходу до перекладу та тлумачення спеціалізованих економічних термінів транспортної сфери, що сприятиме оптимізації часу викладача та підвищенню якості методичного забезпечення навчального процесу (рис. 3.2).



Рис. 3.2. Алгоритм перекладу складних економічних термінів при підготовці навчальних матеріалу з економічних дисциплін

Одним із ключових способів перекладу термінів у транспортно-економічній сфері є переклад за допомогою лексичного еквівалента. Під еквівалентом розуміють сталу лексичну відповідність, яка точно відтворює значення іншомовного слова [77]. Наявність еквівалентних термінів значно

полегшує процес перекладу, адже вони виступають базовими орієнтирами в тексті, допомагають розкрити зміст інших понять і сприяють адекватному розумінню матеріалу. Наприклад, такі терміни, як *transport*, *logistics*, *market*, мають точні відповідники українською мовою – *транспорт*, *логістика*, *ринок*, – які легко знайти у загальних або галузевих словниках.

Схематично послідовність дій укладача навчального матеріалу подано на рис. 3.2. Якщо метод еквівалентів забезпечує адекватний переклад терміну, отримується задовільний результат – інформаційно точний навчальний матеріал з економіки транспорту (що на схемі позначено стрілкою «так»). У випадках, коли відповідник відсутній (стрілка «ні»), викладач застосовує інші методи перекладу – транскодування, калькування або описовий метод (експлікацію).

Причиною безеквівалентності часто є відмінності у розвитку термінологічних систем різних мов, а також галузеві або культурні особливості. В окремих випадках в українській мові може бути відсутнім точний термін, проте саме поняття вже існує в економічній чи транспортній реальності. Тому під час перекладу таких лексичних одиниць важливо враховувати екстралінгвістичний контекст – ситуацію, у якій уживається термін, адже саме вона допомагає правильно передати його зміст [78].

Серед базових способів перекладу, коли еквівалент відсутній, виділяють транскодування (транскрипцію або транслітерацію). Цей метод полягає у передачі іншомовного слова засобами українського алфавіту – по літерах або звуках. Такий прийом є доцільним тоді, коли в українській мові ще не сформовано відповідний термін або його пояснення є надто громіздким.

Таким чином, застосування алгоритму перекладу складної економічної термінології у процесі створення навчальних матеріалів забезпечує можливість систематизації термінів та формування глосарію ключових понять дисципліни «Основи економіки транспорту» (Додаток В).

Погоджуючись із позицією О.°Іванової [22], зазначимо, що однією з ключових умов ефективного формування глосарію термінів є попереднє моделювання логіко-понятійної системи, характерної для певної галузі знань. У контексті дисципліни «Основи економіки транспорту» така система охоплює транспортно-економічну сферу, що дає змогу визначити основні категорії, встановити їх змістові взаємозв'язки та ієрархічне підпорядкування. Це, своєю чергою, сприяє створенню послідовної, структурно впорядкованої та уніфікованої терміносистеми, придатної для ефективного використання в навчальному процесі.

Відповідно до Робочої навчальної програми з дисципліни «Основи економіки транспорту», логіко-понятійна структура глосарію має базуватися на ключових тематичних блоках курсу, серед яких:

- теоретичні засади дисципліни «Основи економіки транспорту»;
- організаційно-правові форми діяльності підприємств;
- ресурси транспортних підприємств;
- основні засоби підприємств;
- оборотні засоби підприємств;
- організація праці та заробітна плата;
- витрати та собівартість перевезень;
- транспортні тарифи та ціноутворення;
- економічні показники роботи транспорту;
- планування діяльності транспортних підприємств;
- шляхи підвищення ефективності роботи транспорту.

Таким чином, логіко-понятійне моделювання виступає методологічною основою для систематизації термінів, що відображають структуру навчальної дисципліни, та забезпечує наукову цілісність і методичну узгодженість укладеного глосарію.

Для укладання власного термінологічного словника доцільно спиратися на існуючі лексикографічні джерела, зокрема на словники енциклопедичного типу та галузеві довідники, в яких найповніше розкрито зміст і структурні особливості терміну. Прикладом такого ґрунтовного видання є «Фінансовий словник» за редакцією А.°Загороднього [21]. Це видання стало важливим етапом у розвитку української економічної термінології, оскільки в ньому систематизовано, уніфіковано та частково стандартизовано поняття однієї з наймасштабніших терміносистем, що становить значний внесок у формування національного термінологічного фонду та розвиток державотворчих процесів в Україні.

Етапи створення глосарію за тематичними розділами дисципліни «Основи економіки транспорту» представлено на рис. 3.3.

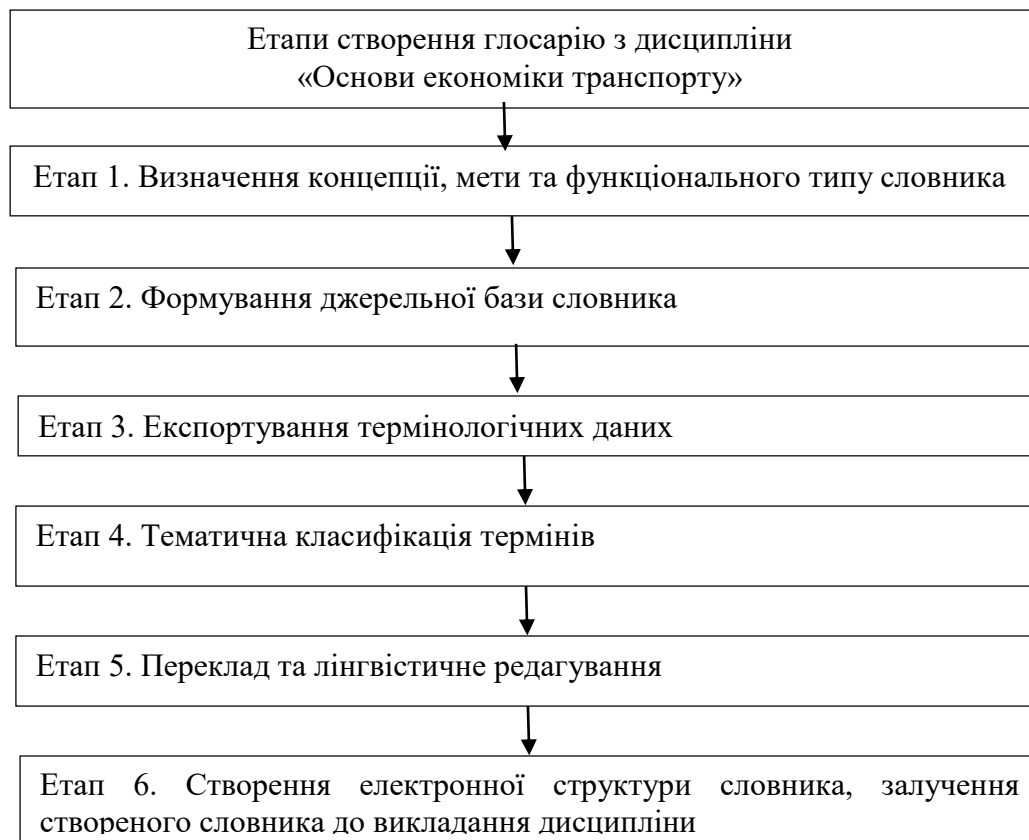


Рис. 2.3. Етапи створення глосарію за тематичними розділами дисципліни «Основи економіки транспорту»

На початковому етапі визначається цільове призначення, структура та формат майбутнього видання. У даному випадку йдеться про електронний двомовний перекладний термінологічний словник, який міститиме англomовну термінологію у сфері економіки транспорту, а також українські відповідники, дефініції термінів, їх належність до певних тематичних груп і переклади цих дефініцій.

На другому етапі здійснюється добір і відбір термінологічного матеріалу шляхом пошуку у спеціалізованих базах даних, зокрема в термінологічній базі IATE (InterActive Terminology for Europe). Добрано терміни Європейського Союзу, що належать до галузей економіки транспорту, разом із їх дефініціями. У результаті сформовано початкову вибірку з 200 термінів.

На третьому етапі відібрані терміни та їх дефініції експортуються з бази IATE до робочого середовища Microsoft Excel для подальшої обробки, систематизації та перекладу. Отриманий термінологічний матеріал проходить класифікацію за тематичними групами, відповідно до логіко-змістової структури навчальної дисципліни (етап 4). Такий підхід забезпечує систематизацію словникового корпусу, підвищує його структурованість та полегшує пошук і використання інформації користувачами.

Переклад і лінгвістичне редагування здійснюються на четвертому та п'ятому етапах. На цьому етапі проводиться переклад українською мовою термінів, їхніх дефініцій і назв тематичних груп із дотриманням норм професійної лексики, семантичної точності, контекстної відповідності та термінологічної узгодженості.

Фінальний етап передбачає апробацію отриманого глосарію під час викладання дисципліни «Основи економіки транспорту». На основі отриманих даних здійснюється створення структурованого двомовного глосарію (українською та англійською мовами) за основними темами курсу. Після завершення укладання матеріал проходить рецензування або експертну

перевірку викладачем чи/або фахівцем галузі для забезпечення відповідності змісту науковим і термінологічним стандартам.

Завершальним кроком є апробація глосарію в навчальному процесі – його використання під час занять, у тестових завданнях, практичних роботах і при перекладі фахових текстів. У подальшому передбачається оновлення та розширення термінологічної бази з урахуванням динаміки змін у транспортно-економічній сфері та розвитку професійної лексики.

Висновки до третього розділу

У третьому розділі здійснено комплексне дослідження лінгвістичних, методичних і практичних засад упорядкування та перекладу навчальних матеріалів економічного спрямування, що використовуються у процесі фахової підготовки майбутніх спеціалістів транспортної галузі.

1. Проведений аналіз показав, що інтеграція англійської мови у навчальний процес дисциплін економічного циклу є необхідною умовою формування професійної іншомовної компетентності здобувачів освіти. Зокрема, упровадження двомовного підходу до викладання, використання автентичних джерел і створення термінологічних глосаріїв сприяє підвищенню якості підготовки майбутніх фахівців та розвитку їхньої міжкультурної комунікації.

2. Визначено, що основними чинниками формування потреби у впорядкуванні навчальних матеріалів англійською мовою – як зовнішні (економічні, освітні, соціокультурні, глобалізаційні), і внутрішні (мотивація, рівень мовної підготовки, організація навчального процесу). На основі анкетування здобувачів освіти та викладачів виявлено актуальні запити щодо оновлення навчально-методичного забезпечення, зокрема потреб у двомовних джерелах і якісному перекладі фахових економічних термінів дисципліни «Основи економіки транспорту». Результати дослідження підтвердили, що

більшість студентів відчують труднощі під час опрацювання англomовних матеріалів через нестачу уніфікованих глосаріїв і довідкових ресурсів.

Визначено, що ключовим компонентом професійної іншомовної компетентності є володіння стандартизованою термінологією. Упорядкування економічної термінології транспортної сфери ґрунтується на принципах точності, системності та контекстної відповідності. Особливу увагу приділено опису алгоритму перекладу складних термінів, що передбачає послідовне використання методів еквівалентного перекладу, транскодування, калькування та експлікації залежно від наявності українського відповідника.

3. Запропонована модель логіко-понятійної системи для дисципліни «Основи економіки транспорту» дала змогу сформувати цілісну структуру термінологічного поля, що охоплює основні тематичні блоки навчальної програми – від теоретичних засад економіки транспорту до механізмів підвищення ефективності його роботи.

У результаті дослідження розроблено етапну методику створення двомовного глосарію англійською та українською мовами. Вона охоплює добір термінів, їх переклад, класифікацію за тематичними групами, лінгвістичне редагування, формування мікро- і макроструктури словника, рецензування та апробацію у навчальному процесі.

Таким чином, результати, викладені у розділі, підтверджують, що філологічне впорядкування та переклад навчальних матеріалів економічного циклу є важливим чинником підвищення ефективності професійної підготовки. Розроблений підхід до створення двомовного глосарію сприяє стандартизації економічної термінології транспортної галузі, покращенню якості навчально-методичних матеріалів і забезпеченню їх відповідності сучасним освітнім вимогам та міжнародним лінгвістичним стандартам.

ВИСНОВКИ

Під час виконання кваліфікаційної роботи було здійснено комплексне дослідження лінгвістичних, перекладознавчих і лексикографічних аспектів функціонування англомовної економічної термінології в українському науково-освітньому просторі. Відповідно до поставленої мети та завдань, було отримано такі основні результати.

По-перше, проаналізовано історичну еволюцію української економічної термінології. Установлено, що її розвиток відбувався під впливом різних мов – грецької, латинської, польської, німецької, французької та, особливо, англійської. З'ясовано, що сучасна українська терміносистема у сфері економіки формується як результат багаторівневої взаємодії національних і запозичених елементів, а також процесів стандартизації, уніфікації та цифрової адаптації.

По-друге, з'ясовано особливості перекладу англійської економічної термінології українською мовою в текстах різних функціональних стилів. Показано, що найвищий рівень термінологічної точності та еквівалентності вимагає науковий і навчальний стиль, тоді як у публіцистичному та діловому стилях переважає тенденція до спрощення, узагальнення або калькування термінів. Складність перекладу зумовлена полісемією, наявністю хибних відповідників, розбіжністю семантичних полів і міжмовною асиметрією.

По-третє, узагальнено методологічні підходи до перекладу та адаптації економічних термінів. У роботі виокремлено основні стратегії відтворення термінів: калькування, транскодування, описовий переклад, генералізація, конкретизація та комбіновані способи передачі. Доведено, що найефективнішим підходом у навчальному дискурсі є комбінована стратегія, яка забезпечує як семантичну точність, так і дидактичну зрозумілість.

По-четверте, обґрунтовано необхідність упорядкування навчальних матеріалів економічного спрямування через створення двомовних глосаріїв. У

процесі дослідження було розроблено структуру двомовного глосарію з дисципліни «Основи економіки транспорту», що забезпечує уніфікацію термінологічної бази, стандартизацію перекладів і зручність пошуку інформації для студентів.

По-п'яте, апробація результатів відбулася на базі Криворізького фахового коледжу Державного некомерційного підприємства «Державний університет «Київський авіаційний інститут». Використання укладеного глосарію та розроблених методичних матеріалів у навчальному процесі підтвердило ефективність запропонованих підходів до мовно-термінологічної уніфікації та сприяло підвищенню якості перекладацької підготовки здобувачів освіти.

Таким чином, проведене дослідження дало змогу:

- систематизувати знання про розвиток української економічної термінології та її іншомовні джерела;
- узагальнити перекладознавчі принципи відтворення англomовних економічних термінів і розробити практичні рекомендації щодо їх адаптації в навчальних текстах;
- створити методологічну основу для подальших розвідок у галузі термінографії, фахового перекладу економічних термінів.

Перспективи подальших досліджень полягають у розширенні термінологічної бази економічного спрямування, розробленні інтерактивних онлайн-глосаріїв і вивченні міжмовних відповідників термінів у контексті штучного інтелекту та автоматизованих систем перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авраменко В. Етимологічний аналіз запозичень в економічній термінології української мови: історичний та сучасний виміри. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2024. Вип. 32. С. 15–19. URL: °<https://surl.li/prxnbqf> (дата звернення: 01.11.2025).
2. Аутсорсинг в бізнесі: конспект лекцій. Львів: Львівський національний університет ім. Івана Франка, 2019. 15 с. URL: <https://surl.li/tydssn> (дата звернення: 01.11.2025).
3. Багач І. Історичні аспекти запозичення іншомовної термінології в процесі формування сучасної української економічної лексики. *The XXXIII International Scientific and Practical Conference «Trends in the development of science in the modern world»* Graz, Austria, 22–26 серп. 2022. С. 302–305. URL: °<https://surl.li/ficique> (дата звернення: 01.11.2025).
4. Бодаренко О., Калашник А. Функціонування економічних термінів в англійській мові та особливості їх перекладу українською мовою. *Вісник Херсонського національного університету. Перекладознавство та міжкультурна комунікація*. 2018. Т. 2, Вип. 1. С. 107–110. URL: °<https://surl.li/qeebhk> (дата звернення: 01.11.2025).
5. Бондарчук Л. Й. Лексико-стилістичні особливості англо-українського перекладу науково-популярних текстів з бізнесу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія. 2018. Вип. 32. С. 144–146. URL: °<https://surli.cc/ryrdjo> (дата звернення: 01.11.2025).
6. Бігдай М., Іванчук І. Принципи створення електронного англо-українського словника термінів ЄС на позначення економіки праці та соціально-трудових відносин. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 35. С. 252–256. URL: <https://surl.li/mdkujg> (дата звернення: 01.11.2025).

7. Білозерська Л., Возненко Н., Радецька С. Термінологія та переклад: навч. посіб. Вінниця: Нова книга, 2010. 232 с.
8. Васильєв О. Л. Електронна комерція конспект лекцій. Харків: УкрДУЗТ, 2023. 54 с. URL: <https://surl.lt/ffoigt> (дата звернення: 01.11.2025).
9. Великий тлумачний словник сучасної української мови / ред. В. Бусел. Київ: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с. URL: <https://surl.li/ciqqkb> (дата звернення: 01.11.2025).
10. Волошина С. Капітал підприємства: формування та використання: курс лекцій для студентів ступеня «бакалавр». Кривий Ріг: М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф.°підпр. і торгівлі, 2017. 59 с. URL: <https://surl.li/yazsle> (дата звернення: 01.11.2025).
11. Грищенко О., Струтинська Т., Світлицька В. Вплив англіцизмів на сучасну українську мову в соціальних мережах та цифрових комунікаціях. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського*. 2025. Т. 36: Українська мова. № 36(75). С. 1–9. URL: // <https://surl.li/efgjzg> (дата звернення: 01.11.2025).
12. Глосарій термінів регіонального управління з курсу «Вступ до спеціальності» для слухачів магістратури державної служби / ред.: Д. Горелов, Д.°Горовий. Харків: ХДЕУ, 2002. 30 с. URL: // <https://surl.lt/cepnmu> (дата звернення: 01.11.2025).
13. Демченко О. Розробка алгоритму передавання значення англійських складних термінів засобами української мови як інструмент підвищення якості і швидкості роботи перекладача. *Вісник студентського наукового товариства «ВАТРА» Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ*. Вінниця, 2018. Вип. 61. С. 127–136. URL: <https://lnk.ua/mNBr7zxNG> (дата звернення: 01.11.2025).

14. Державний класифікатор професій ДК:003:2010. Київ: Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики, 2010. С. 1–55. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#Text> (дата звернення: 01.11.2025).
15. Для тих, хто вивчає англійську мову, та фахівців. МООС. URL: <https://lnk.ua/k4x9Q78ey> (дата звернення: 01.11.2025).
16. Дикань В., Воловельська І., Каличева Н. Економіка підприємства: конспект лекцій. Харків: УкрДУЗТ, 2021. Ч.1. 54 с. URL: <https://surl.li/ntwywq> (дата звернення: 01.11.2025).
17. Дуднік Г. Англомовні запозичення в українській фінансово-економічній термінології та особливості їх перекладу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Лінгвістика*. 2013. Вип. 20. С. 241–244.
18. Дячук Т. М. Українська соціально-економічна термінологія: становлення і кодифікація: автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.01 / Національний університет Т. Г. Шевченка. Київ, 2003. 20 с.
19. Економічна теорія: навчальний посібник / Н. Каменева та ін. Харків: УкрДУЗТ, 2019. 163 с. URL: <https://surl.li/lkoeue> (дата звернення: 01.11.2025).
20. Завадський Й., Осовська Т., Юшкевич О. Економічний словник. Київ: Кондор, 2006. 356 с. URL: <https://surl.li/bbqqsh> (дата звернення: 01.11.2025).
21. Загородній А. Г., Вознюк Г. Фінансово-економічний словник: у 3-х томах. 4-те вид. Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2021. 1684 с. URL: <https://surl.li/eggtfc> (дата звернення: 01.11.2025).
22. Іванова О. Основи укладання галузевих глосаріїв: підручник. Київ: ЦП «Компринт», 2017. 246 с.
23. Іващенко В. Періодизація історії становлення української наукової термінології на тлі термінологічної діяльності в Україні: традиційні виміри. *Термінологічний вісник*. 2015. Вип. 3. С. 5–16. URL: <https://surl.li/rnihyd> (дата звернення: 01.11.2025).

24. Ісакова Є. Відтворення структурно-семантичних особливостей фінансово-ринкових термінів у мові перекладу. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Філологія. Журналістика. Київ, 2024. Т. 35: 74. С. 122–126. URL: <https://surl.lt/tkktdx> (дата звернення: 01.11.2025).

25. Іщенко Л. Розробка системи моніторингу ринку послуг мережі Інтернет: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Одеська національна академія зв'язку ім. О. С. Попова. Одеса, 2008. 173 с.

26. Іщенко Л. Каневська О. Особливості перекладу українською мовою англійської економічної термінології в текстах різних стилів: *Матеріали III Науково-практичної та творчої лабораторії «День філолога на факультеті іноземних мов»*, Кривий Ріг, Україна, 25 квіт. 2025. Кривий Ріг: Криворізький державний педагогічний університет кафедра перекладу та слов'янської філології, 2025. С. 31–34.

27. Іщенко Л. Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Основи економіки транспорту». Кривий Ріг: ВСП КРФК НАУ, 2025. 75 с.

28. Каневська О., Зоренко І. Економічна терміносистема в англійській, українській, російській мовах: структурно-семантичний і перекладацький аспекти. *Лексико-граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах: XI Міжнародна наукова конференція*, Дніпро, Україна, 20–21 квіт. 2023 / ред. О.°Куварова; Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара. Дніпро: Ліра. С. 74-78.

29. Карабан В. Переклад англійської мови для студентів економічних спеціальностей. Вінниця: Нова книга, 2004. 240 с.

30. Касьянова Н., Олешко Т., Смерічевський С. та ін. Цифрова економіка: підручник. 2-ге вид. Київ: НАУ, 2022. 200 с. URL: <https://surl.li/tlmjpb> (дата звернення: 01.11.2025).

31. КВЕД ДК 009:2010. Класифікатор видів економічної діяльності. Чинний від 01.01.2012. Київ: Державний комітет України з питань технічного

регулювання та споживчої політики, 2012. С. 1–25 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text> (дата звернення: 01.11.2025).

32. Кнодель Л. Освітня лексика в англійській та українській мовах: монографія. Київ: ФОП Кандиба Т. П., 2019. 154 с. URL: <https://surl.li/haiwwt> (дата звернення: 01.11.2025).

33. Коваленко О. В. Особливості перекладу економічних термінів з англійської українською мовою у текстах новин у мережі Інтернет. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2020. Т. 31, вип. 2: 70. С. 80–86. URL: <https://salo.li/c85BfFD> (дата звернення: 01.11.2025).

34. Концерн – Етимологія. Онлайн-бібліотека *Горох*. URL: <https://surl.li/yfvfgd> (дата звернення: 01.11.2025).

35. Кочан І. Українське термінознавство 1960 –1990-х років. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Проблеми української термінології. 2012. Т. 733. С. 24–28 URL: <https://salo.li/6bFC13A> (дата звернення: 01.11.2025).

36. Крисанова Т. Особливості перекладу англійських економічних термінів в умовах безеквівалентності. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологічна». 2010. Вип. 14. С. 371–374 URL: <https://salo.li/8d0D23c> (дата звернення: 01.11.2025).

37. Кушнір В. Формування та розвиток української термінології. *Матеріали XLV Науково-технічної конференції ВНТУ*. Вінниця, Україна, 23–24 берез. 2016. Вінниця: ВНТУ, 2016. URL: <https://salo.li/2C21674> (дата звернення: 01.11.2025).

38. Мартинова Т., Кукушкін В. Англіцизми у сучасній українській мові. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Т. 1, вип. 28. С. 56–59. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/28/part_1/10.pdf (дата звернення: 01.11.2025).

39. Марченко В. Основи підприємницької діяльності: підручник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського Вид-во «Політехніка», 2022. 515 с. URL: <https://surl.li/bragli> (дата звернення: 01.11.2025).

40. Матіко Г. Особливості створення глосарія – термінологічного наповнення дисципліни у віртуальному навчальному середовищі львівської політехніки. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2011. Т. 703. URL: <https://surl.cc/ezsmhy> (дата звернення: 01.11.2025).

41. Мелешко І. Історія економічних вчень: Основні течії західноєвропейської та американської економічної думки: навчальний посібник. Київ: Вища школа, 1994. 175 с.

42. Український радянський енциклопедичний словник / Бажан М., Білодід°К., Гуржій І., Жмудський О., Кавецький Р. та ін. Київ: Голов. ред. УРЕ УРСР, 1968. 856 с.

43. Мочерний С. Основи економічних знань: підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2000. 304 с.

44. Ментинська І. Запозичення як продуктивний спосіб поповнення української комп'ютерної термінології. *Вісник Запорізького національного університету*. Філологічні науки. 2020. С. 176–185 URL: <https://surl.li/huidae> (дата звернення: 01.11.2025).

45. Методичні рекомендації щодо забезпечення якісного вивчення, викладання та використання англійської мови у закладах вищої освіти України: Наказ від 27.05.2025, № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0898729-23#Text> (дата звернення: 01.11.2025).

46. Міжнародні стандарти з фінансової звітності. URL: <https://surl.cc/oruygf> (дата звернення: 01.11.2025).

47. Муравйова О., Кравцова Т., Обозна О. Особливості перекладу фінансово-економічних термінів іншомовного походження. *Економічна*

стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2013. Вип. 2. С. 246–253. URL: <https://surl.lt/baggew> (дата звернення: 01.11.2025).

48. Ліквідне – етимологія. Онлайн-бібліотека. Горох. URL: <https://surl.lu/fduxtn> (дата звернення: 01.11.2025).

49. Ліпич Л. Г. Економіка підприємства: підручник. Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 767 с. URL: <https://surl.li/frjadr> (дата звернення: 01.11.2025).

50. Поддєрьогін А. Фінанси підприємств: підручник. Київ: КНЕУ, 1998. 336 с.

51. Портер М. Стратегія конкуренції: методика аналізу галузей і діяльності конкурентів / пер.: А. Олійник, Р. Скільський. Київ: Основи, 1997. 390 с.

52. П'ятничка Т., Шилінська І., Штохман Л. Теоретичні аспекти перекладу текстів економічного дискурсу. *Studia methodologica*. Вип. 59. С. 205–215. DOI: <https://doi.org/doi.org/10.32782/2307-1222.2025-59-18>.

53. Рада з МСФЗ при Міністерстві фінансів України. Міністерство фінансів України. URL: <https://surl.li/wtqiaq> (дата звернення: 01.11.2025).

54. Раєвська О., Гольцяєва Л., Мілевська Т. Методичний підхід до анкетування цільових груп – користувачів послуг ВНЗ. *Н.-д. Центр індустріал. Проблем розвитку НАН України*. Харків, 2016. Вип. 9. С. 81–87. URL: <https://surl.lt/eliokm> (дата звернення: 01.11.2025).

55. Савицька Л. Особливості перекладу англійських економічних термінів українською мовою. *Лінгвістичні дослідження*. 2013. Вип. 35. С. 252–257. URL: <https://surl.lu/bpzprc> (дата звернення: 01.11.2025).

56. Самуельсон П. Економіка: підручник. Львів: Світ, 1993. 495 с.

57. Силованюк Ю. Методичні практики дослідження лексикографічної стратифікації економічних термінів в англійсько-українських перекладних словниках. *Вісник КНЛУ*. 2024. Т. 27. Вип. 2: Філологія. С. 127–139. URL: <https://doi.org/oi.org/10.32589/2311-0821.2.2024.324185>.

58. Симоненко Л. Українська термінографія: стан і перспективи. *Науково-теоретичний журнал Інституту мовознавства імені О. О. Потебні НАН України та Українського мовно-інформаційного фонду НАН України*. Вип.°4: Мовознавство. С. 28–35. URL: <https://surl.lu/jurhff> (дата звернення: 01.11.2025).

59. Синицина Г., Рачкован О. Основи бізнесу та підприємницької діяльності: конспект лекцій. Харків: ХДУХТ, 2019. 93 с. URL: <https://surl.li/qdbgsy> (дата звернення: 01.11.2025).

60. Слободзян Р., Андрійко В., Березинська Н. Англomовні запозичення в українській економічній терміносистемі. КНЕУ. 2019. С. 29–36. URL: <https://surl.li/ewlwba> (дата звернення: 01.11.2025).

61. Словник фінансово-правових термінів / ред. Л. Воронова. 2-ге вид. Київ: Алерта, 2011. 558 с. URL: <https://surl.li/uesbjc> (дата звернення: 01.11.2025).

62. Стігліц Д. Економіка державного сектору / пер.: А. Олійник, Р.°Скільський. Київ: Основи, 1998. 854 с.

63. Сухорукова Т., Павліченко В. Менеджмент персоналу: конспект лекцій. Харків: ТОВ «Тім Пабліш Груп», 2020. Частина 1. 55 с. URL: <https://surl.li/gvgbaa> (дата звернення: 01.11.2025).

64. Тарасова В. Проблема перекладної взаємовідповідності епонімічних термінів англійської та української мов під час навчання студентів природничих спеціальностей. *Наукові записки*. 2022. Вип. 154: Педагогічні науки. С. 125–133. URL: <https://nz.npu.edu.ua/article/view/320765> (дата звернення: 01.11.2025).

65. Тимошук Н. Переклад англійських економічних термінів українською мовою. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Філологічні науки. 2018. Вип. 15. С. 108–113 URL: <https://surl.li/fgwlbr> (дата звернення: 01.11.2025).

66. Товстенко В. Сучасна українська економічна терміносистема як компонент наукової картини світу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 47. С. 119–125. URL: <https://surl.li/ozakav> (дата звернення: 01.11.2025).

67. Туровська Л. Термінографічні проблеми укладання словника суспільнополітичної термінології. *Термінологічний вісник: збірник наукових праць Інституту української мови НАНУ*. Київ, 2019. Вип. 5. С. 335–340. URL: https://iul-nasu.org.ua/pdf/termvisnik/terv_2019_5.pdf (дата звернення: 01.11.2025).

68. Український центр сертифікації продукції. URL: <https://surl.li/vvywgc> (дата звернення: 01.11.2025).

69. Ускова Т., Карабітська Н., Михайлова Л. Структурно-семантичні особливості перекладу економічної термінології з англійської мови на українську. *Вісник науки та освіти*. Філологія, Культура і мистецтво, Педагогіка, Історія та археологія, Соціологія. 2025. Вип. 2. С. 598–610 URL: <https://surl.li/mkscfrp> (дата звернення: 01.11.2025).

70. Циганюк В. М. Особливості перекладу англійських економічних текстів українською мовою. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород, 2021. Вип. 61. С. 208–213. URL: <https://surl.li/adhwna> (дата звернення: 01.11.2025).

71. Чорній В. До проблем укладання нових посібників професійного спрямування в процесі викладання іноземної мови студентам економічних спеціальностей. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2018. Вип. 1. С. 25–28. URL: <https://surl.li/yicius> (дата звернення: 01.11.2025).

72. Швиданенко Г., Шевчук Н. Управління капіталом підприємства: навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2007. 440 с.

73. Шевельов Ю. В. Історична фонологія української мови. Мюнхен: Український Вільний Університет, 1979. 416 с. URL: <https://surl.li/zjuret> (дата звернення: 01.11.2025).

74. Шелепкова В. Основні способи термінотворення у нових терміносистемах ринкової економіки української мови. *Молодий вчений*. 2020. Вип.°2: Філологічні науки. С. 175–178. URL: <https://surl.lt/bepgdu> (дата звернення: 01.11.2025).

75. Шостак І. Формування у майбутніх фінансистів англomовної лексичної компетенції у процесі читання професійно-орієнтованих текстів: дис.... канд. пед. наук: 13.00.02 / ДЗ «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.°Д.°Ушинського. Одеса, 2015. 261 с. URL: <https://surl.li/provewj> (дата звернення: 01.11.2025).

76. A Handbook of Transport Economics / Palma A. та ін. 2013. 928 с. URL: <https://lnk.ua/94y9qGj4M> (дата звернення: 01.11.2025).

77. Ishchuk N., Hrachova I. English economic terminological collocations and their translation into ukrainain. URL://<https://surl.li/bxhscb> (дата звернення: 01.11.2025 р.)

78. Kenton W., Brown JeFreda R., Logan M. Capital Investment: Types, Example, and How It Works. URL: <https://surl.li/ugmtnh> (дата звернення: 01.11.2025).

80. MODULE 1: BECOMING AN ENTREPRENEUR. MOOC. URL: <https://lnk.ua/zN2KJ3L47> (дата звернення: 01.11.2025).

81. USF Sales №2. Конспект лекції на тему організації продажів в стартапі. URL: <https://surl.li/vedifg> (дата звернення: 01.11.2025).

82. The FASB establishes and improves standards of financial accounting and reporting. URL: <https://www.fasb.org> (дата звернення: 01.11.2025).

ДОДАТКИ

Додаток А

Ідентифікація освітніх потреб здобувачів у англomовному навчально-методичному забезпеченні з економічних дисциплін

АНКЕТА

Шановні респонденти!

Просимо Вас відповісти на запитання анкети, що допоможуть дослідити стан викладання економічних дисциплін англійською мовою, рівень термінологічної компетенції та труднощі перекладу фахових термінів. Результати використовуватимуться лише з науковою метою.

Дякуємо за Вашу участь!

Питання	Можливі варіанти відповідей
1. Ваш статус	☐ Здобувач освіти ☐ Викладач
2. Рівень освіти	☐ Фаховий молодший бакалавр ☐ Бакалавр ☐ Викладач коледжу
3. Ваш рівень володіння англійською мовою (самооцінка)	☐ Початковий (A1–A2) ☐ Середній (B1–B2) ☐ Високий (C1–C2)
4. Чи викладаєте / вивчаєте Ви економічні дисципліни англійською мовою?	☐ Так, повністю ☐ Частково (окремі теми або модулі) ☐ Ні
5. Як Ви оцінюєте складність розуміння економічних термінів англійською мовою?	☐ Дуже складно ☐ Помірно складно ☐ Не виникає труднощів
6. Які типи труднощів найчастіше виникають під час роботи з економічними текстами англійською мовою	☐ Незрозуміла термінологія ☐ Кальковані вирази, складні для перекладу ☐ Розбіжності між українськими та англійськими поняттями ☐ Недостатня мовна підготовка
7. Які джерела Ви використовуєте для уточнення перекладу економічних термінів?	☐ Електронні словники / глосарії ☐ Академічні підручники ☐ Онлайн-перекладачі ☐ Консультації з викладачами або колегами

8. Які способи перекладу економічних термінів Ви вважаєте найефективнішими?

- ☐ Інше _____
- ☐ Калькування
- ☐ Семантична адаптація
- ☐ Використання запозичених форм (менеджмент, маркетинг)
- ☐ Відтворення українськими відповідниками (управління, збут)

9. Чи помічаєте Ви тенденцію до витіснення українських термінів англіцизмами (наприклад: бренд, стартап, контент)?

- ☐ Так, значну
- ☐ Часткову
- ☐ Ні

10. Як Ви ставитеся до використання англomовних термінів без перекладу у навчальному процесі?

- ☐ Це полегшує навчання, оскільки терміни міжнародні
- ☐ Це ускладнює розуміння матеріалу
- ☐ Не має значного впливу

11. Які дисципліни, на Вашу думку, найбільше потребують білінгвального підходу (українська + англійська)?

- ☐ Економічна теорія
- ☐ Основи діяльності транспортних підприємств
- ☐ Системний аналіз
- ☐ Проектний аналіз
- ☐ Основи економіки транспорту
- ☐ Інше _____

12. Чи достатньо в навчальному процесі двомовних (укр./англ.) матеріалів з економіки?

- ☐ Так
- ☐ Частково
- ☐ Ні

13. Які типи матеріалів, на Вашу думку, варто розробляти для підвищення ефективності вивчення економічної термінології?

- ☐ Двомовні глосарії термінів
- ☐ Тематичні словники
- ☐ Перекладні тести / завдання
- ☐ Онлайн-платформи для вивчення термінології
- ☐ Посібники з економічного перекладу

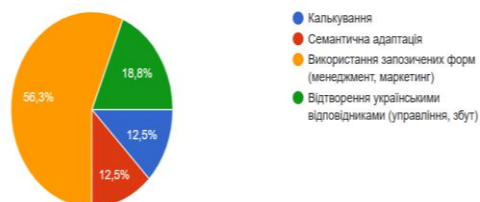
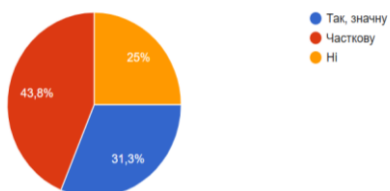
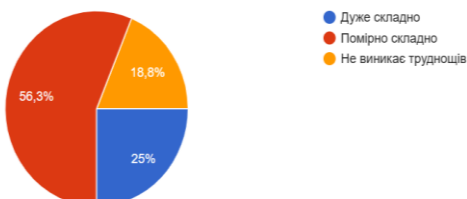
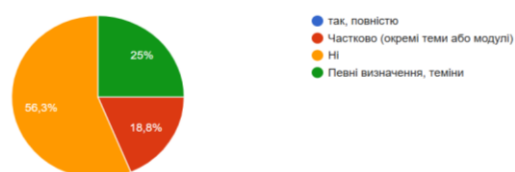
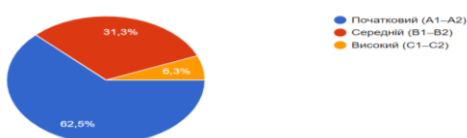
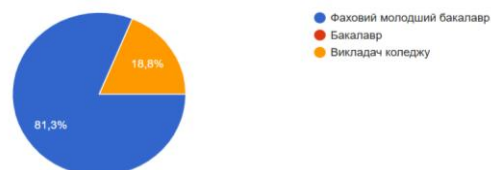
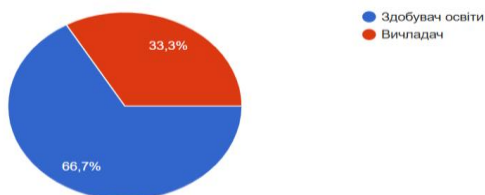
14. Яким, на Вашу думку, має бути оптимальний баланс між українською та англійською мовами у викладанні економічних дисциплін?

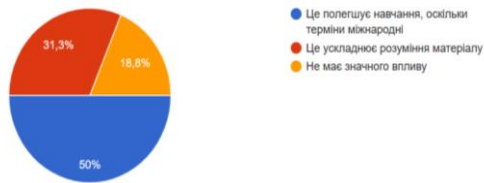
- ☐ 80% українська / 20% англійська
- ☐ 50% українська / 50% англійська
- ☐ 20% українська / 80% англійська

Посилання на анкету:

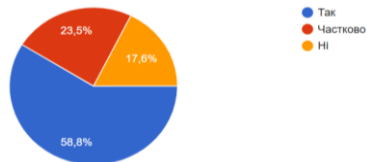
<https://docs.google.com/forms/d/1c60ebHaIZTDNuhMu0Zb8uvl41vZTneG8dAapet9cWFs/edit>

Результати анкетування щодо ідентифікації освітніх потреб здобувачів освіти у англомовному навчально-методичному забезпеченні з економічних дисциплін

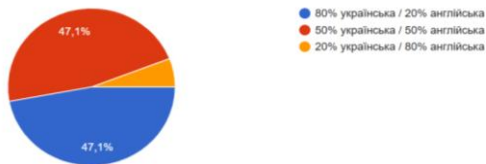




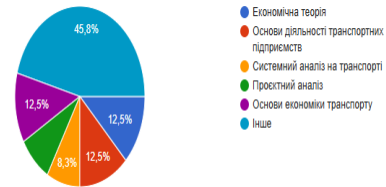
Результати відповіді на запитання
«Як Ви ставитеся до використання англомовних термінів без перекладу у навчальному процесі?»



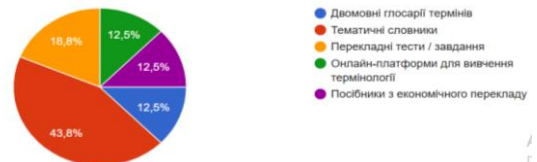
Результати відповіді на запитання
«Чи достатньо в навчальному процесі двомовних (укр./англ.) матеріалів з економіки?»



Результати відповіді на запитання «Яким, на Вашу думку, має бути оптимальний баланс між українською та англійською мовами у викладанні економічних дисциплін?»



Результати відповіді на запитання
Які дисципліни, на Вашу думку, найбільше потребують білінгвального підходу (українська + англійська)?



Результати відповіді на запитання
«Які типи матеріалів, на Вашу думку, варто розробляти для підвищення ефективності вивчення економічної термінології?»

Термінологічний словник з дисципліни «Основи економіки транспорту»

Основні поняття

Українською мовою

Англійською мовою

Тема 1. Теоретичні засади дисципліни «Основи економіки транспорту»

Економіка транспорту – визначає тенденції розвитку підприємств транспортної галузі за умови оптимального обсягу продукції при ефективному застосуванні трудових ресурсів, основних та оборотних фондів для отримання прибутку та задоволення суспільних потреб.

Транспортна галузь – це сукупність суб'єктів господарювання різних форм власності та відомчої належності які виробляють транспортну продукцію з метою задоволення потреб споживачів в переміщенні вантажо- та пасажиропотоків як в межах так і поза межами країни.

Транспортування – це процес переміщення матеріальних ресурсів, готової продукції певним видом транспортного засобу. До транспортування також входять супутні процеси: експедирування, вантажопереробка, пакування, передача прав власності на вантаж, страхування тощо.

Види транспорту – автомобільний, залізничний, авіаційний, водний, трубопровідний

Продуктом транспортної галузі виступає послуга

Споживачі є об'єктом надання транспортних послуг

Transport Economics – determination of development trends of transport industry enterprises under the condition of optimal volume of products with effective use of labor resources, fixed and working capital to obtain profit and meet public needs.

The transport industry – is a set of economic entities of various forms of ownership and departmental affiliation that produce transport products in order to meet the needs of consumers in the movement of cargo and passenger flows both within and outside the country.

Transportation – is the process of moving material resources, finished products by a certain type of vehicle. Transportation also includes related processes: forwarding, cargo processing, packaging, transfer of cargo ownership rights, insurance, etc.

Types of transport – road, rail, air, water, pipeline

A service is a type of product that is intangible

A supplier is a source for goods or services

Тема 2. Організаційно-правові форми підприємств

Підприємство – це суб'єкт господарювання, який здійснює господарську діяльність для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом виробничої, торговельної, науково-дослідної та іншої діяльності з метою отримання прибутку.

Підприємства поділяються на великі і малі.

An enterprise – is an entity that carries out economic activities to meet public and personal needs through production, trade, research and other activities for profit.

Підприємці та власники малого бізнесу мають багато спільних навичок та стилів, але вони не однакові. Власник малого підприємства – це людина, яка володіє та керує малим бізнесом. Вони відповідають за щоденну діяльність. Як і підприємці, власники малого бізнесу дуже добре знаходять правильну ідею, яка має потенціал для успіху. Вони знають, як визначити необхідні ресурси та потенційних клієнтів. Вони планують свою діяльність, отримують підтримку та впроваджують свої ідеї в діяльність.

Індивідуальне підприємство – створено за рахунок праці та майна індивіда;

Сімейне підприємство – створене за рахунок майна та праці членів однієї родини;

Приватне підприємство – створене за рахунок майна індивіда та на основі найманої робочої сили.

Неприбуткові підприємства - це юридичні особи, головною метою яких є не отримання прибутку для розподілу між засновниками, а реалізація благодійної, громадської, культурної, освітньої чи іншої соціально корисної діяльності

Стартап – це нова, зазвичай інноваційна, компанія або проєкт з великим потенціалом зростання, що знаходиться на початкових стадіях розвитку і часто потребує зовнішнього фінансування.

Enterprises are divided into large and small.

Entrepreneurs and small business owners share many skills and styles but they are not the same. A small business owner is a person who owns and manages a small business. They are responsible for day-to-day operations. Just like entrepreneurs, small business owners are very good at finding the right idea that has the potential to succeed. They know how to identify needed resources and potential customers.

They are good at making a plan, getting support, and implementing a plan.

Individual enterprise – created through the labor and property of an individual;

Family business – created through the property and labor of members of one family;

Private enterprise – created at the expense of an individual's property and based on hired labor

A non-profit is an organization, corporation, or company that does not operate in order to make a profit.

A start-up is a new business that did not exist before.

Тема 3. Основні засоби підприємств

Operations are activities that happen as part of running a business.

Основні засоби – це матеріальні матеріальні цінності підприємства, вартістю більше 20 000 грн, які багаторазово беруть участь в процесі виробництва, переносячи свою вартість на вартість готової продукції частково – у вигляді амортизаційних відрахувань.

Класифікація основних засобів:

1. Земельні ділянки;

Fixed assets – are material assets of the enterprise, worth more than UAH 20,000, which repeatedly participate in the production process, transferring their value to the value of finished products partially – in the form of depreciation deductions.

Classification of fixed assets:.

2. Капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язаних з виробництвом;
3. Будівлі, споруди, передавальні пристрої;
4. Машини й обладнання;
5. Транспортні засоби;
6. Інструменти, прилади, інвентар (меблі);
7. Тварини;
8. Інвентар;
9. Багаторічні насадження;
10. Інші основні засоби;
11. Бібліотечні фонди;
12. Малоцінні необоротні матеріальні активи;
13. Тимчасові (не титульні) споруди;
14. Природні ресурси;
15. Інвентарна тара;
16. Предмети прокату.

Амортизація ОЗ – це перенесення частини вартості ОЗ на вартість продукції, що випускається.

Перегляньте відео за посиланням:

- 1.Land plots;.
- 2.Capital expenditure on non-productive land improvements;.
- 3.Buildings, structures, transmission devices;.
- 4.Machinery and equipment;.
- 5.Vehicles;.
- 6.Tools, appliances, inventory (furniture);.
- 7.Animals;.
- 8.Inventory;.
- 9.Perennial plantations;.
- 10.Other fixed assets;.
- 11.Library funds;.
- 12.Low-value non-current tangible assets;.
- 13.Temporary (non-title) buildings;.
- 14.Natural resources;.
- 15.Inventory packaging;.
- 16.Rent items.

Depreciation is the accounting process of spreading the cost of a long-term asset (like machinery or a building, referred to as OZ or Fixed Assets) over its useful life, transferring a portion of its cost to the cost of the products it helps create. This recognizes the asset's gradual wear and tear or obsolescence, matching the expense to the revenue generated, rather than expensing the entire purchase upfront

Тема 4. Оборотні засоби

Оборотні засоби – це сукупність оборотних засобів та фондів обігу.

Working capital – is a set of working capital and circulating funds.

Оборотні виробничі фонди – предмети праці, що цілком споживаються в процесі виробництва, змінюють свою натуральну форму, вартість їх переноситься на готовий продукт повністю.

Working capital – objects of labor that are completely consumed in the production process change their natural form, their value is transferred to the finished product completely.

Фонди обігу — грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Circulation funds — cash and cash equivalents that are not limited in use, as well as other assets intended for sale or consumption during the operating cycle or within twelve months from the balance sheet date.

До них відносяться

1. Виробничі запаси:
 - сировина;
 - основні і допоміжні матеріали;
 - малоцінний інвентар та інструмент, що швидко зношується;

Working capital includes –
These include:

1. Production stocks:
 - raw materials;
 - basic and auxiliary materials;
 - low-value inventory and fast-wearing tools;
 - component products;
 - fuel;

- комплектуючі вироби;
- паливо;
- тара,
- спецодяг, спецвзуття.

2. Витрати майбутніх періодів

3. Незавершене виробництво (не на транспорті)

4. Залишки готової продукції на складах (не на транспорті)

- тара,
- overalls, special shoes.

2. Deferred costs

3. Unfinished production (not in transport)

4. Residues of finished products in warehouses (not in transport)

Тема 5. Персонал підприємства. Організація оплати праці

Трудові ресурси — це частина працездатного населення, що за своїми віковими, фізичними, освітніми даними відповідає певній сфері діяльності. Слід відрізняти трудові ресурси реальні (ті люди, які вже працюють) та потенційні (ті, що можуть бути залучені до конкретної праці).

Labor resources — is a part of the working population that corresponds to a certain field of activity in terms of its age, physical, and educational data. It is necessary to distinguish between real (those people who are already working) and potential (those who can be involved in a specific work) labor resources.

Персонал підприємства — це сукупність постійних працівників:

- які отримали необхідну професійну підготовку,
- мають досвід практичної діяльності.

The personnel of the enterprise is a set of permanent employees:

- who have received the necessary professional training,
- have experience in practical activities.

Професія характеризує вид трудової діяльності, яка потребує відповідних спеціальних знань та практичних навичок.

The profession characterizes a type of work that requires appropriate special knowledge and practical skills.

Спеціальність — це різновид трудової діяльності в межах певної професії, який має специфічні особливості і потребує від працівника додаткових навичок та знань.

Specialty is a type of work within a certain profession, which has specific features and requires additional skills and knowledge from the employee.

Професійний склад персоналу підприємства залежить від специфіки діяльності, характеру продукції або наданих послуг, а також від рівня технічного розвитку. Кожна галузь має властиві лише їй професії та спеціальності. Водночас існують загальні (наскрізні) професії робітників та службовців.

The professional composition of the company's personnel depends on the specifics of the activity, the nature of the products or services provided, as well as on the level of technical development. Each branch has its own professions and specialties. At the same time, there are general (cross-cutting) professions of workers and employees.

Заробітна плата — це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу;

Wages are remuneration calculated, as a rule, in monetary terms, which, according to the employment contract, the employer pays to the employee for the work he has performed;

- розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконуваної роботи,

- the amount of wages depends on the complexity and conditions of the work

професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства.

Структура заробітної плати:

– основна заробітна плата– винагорода за виконану роботу відповідно до встановлених норм праці (норми часу, виробітку, обслуговування, посадові обов'язки). Вона встановлюється у вигляді тарифних ставок (окладів) і відрядних розцінок для робітників та посадових окладів для службовців.

– додаткова заробітна плата. Це - винагорода за працю понад установлені норми, за трудові успіхи та винахідливість і за особливі умови праці. Вона включає доплати, надбавки, гарантійні і компенсаційні виплати, передбачені чинним законодавством; премії, пов'язані з виконанням виробничих завдань і функцій.

Мінімальна заробітна плата є державною соціальною гарантією, обов'язковою на всій території України для підприємств усіх форм власності і господарювання та фізичних осіб, які використовують працю найманих працівників, за будь-якою системою оплати праці.

performed, the professional and business qualities of the employee, the results of his work and the economic activity of the enterprise.

Wage structure:

– basic wage. This is a reward for the work performed in accordance with the established labor standards (time standards, production, service, job duties). It is established in the form of tariff rates (salaries) and piece rates for workers and official salaries for employees.

– Additional wages. This is a reward for work in excess of established norms, for labor success and ingenuity, and for special working conditions. It includes surcharges, allowances, guarantee and compensation payments provided for by current legislation; premiums related to the performance of production tasks and functions.

The minimum wage is a state social guarantee, mandatory throughout the territory of Ukraine for enterprises of all forms of ownership and management and individuals who use the labor of employees, according to any system of remuneration.

Тема 6. Витрати та собівартість продукції

Витрати - це вартісне вираження абсолютної величини застосовано-споживаних ресурсів, необхідних для здійснення виробничо-господарської діяльності.

Розрізняють витрати, пов'язані з операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю підприємства.

Операційними називають такі витрати, що зумовлюються основним видом діяльності підприємства (виробництвом продукції, наданням послуг, виконанням робіт), або такі, що забезпечують її здійснення.

Витрати, пов'язані з інвестиційною діяльністю, підприємство здійснює при довготерміновому вкладенні капіталу з метою отримання прибутку (капітальне будівництво, розширення та розвиток виробництва, придбання цінних паперів тощо).

Costs are a value expression of the absolute value of applied-consumed resources necessary for the implementation of production and economic activities.

A distinction is made between expenses related to the operational, investment and financial activities of the enterprise.

Operating costs are those caused by the main type of activity of the enterprise (production of products, provision of services, performance of works), or those that ensure its implementation.

Expenses related to investment activities are incurred by the enterprise in the case of long-term investment of capital for the purpose of obtaining profit (capital construction, expansion and development of production, purchase of securities, etc.).

Витрати, пов'язані з фінансовою діяльністю, підприємство здійснює в разі сплати відсотків за отримані від інших юридичних і фізичних осіб фінансові кошти у вигляді кредитів та позик, при первинному розміщенні на ринку цінних паперів акцій, облігацій власної емісії тощо.

Собівартість продукції (робіт, послуг) – це вартісне вираження витрат підприємства (організації), пов'язаних з використанням у технологічному процесі виконання робіт і надання послуг природних ресурсів, сировинних матеріалів, палива, енергії, основних виробничих фондів, інструменту, інвентарю, трудових і фінансових ресурсів, а також інших витрат на їх виробництво і збут, включаючи встановлені державою як обов'язкові відрахування, податки і платежі.

Тема 7. Економічні показники роботи транспорту

Дохід – виторг підприємства від реалізації продукції, послуг та виконання робіт. Це загальна сума коштів, які одержує підприємство за певний період і яка, після вирахування податків, може бути використана на споживання чи інвестування.

Прибуток – сума на яку доходи перевищують пов'язані з їх отриманням витрати.

Прибуток – частина виторгу, що залишається після відшкодування всіх витрат на виробничу діяльність підприємства.

Expenses related to financial activities are incurred by the enterprise in the case of payment of interest for financial funds received from other legal entities and individuals in the form of loans and loans, during the initial placement of shares on the securities market, bonds of its own issue, etc.

The cost of products (works, services) is the value expression of the costs of the enterprise (organization) related to the use in the technological process of performing works and providing services of natural resources, raw materials, fuel, energy, basic production assets, tools, inventory, labor and financial resources, as well as other costs for their production and sale, including those established by the state as mandatory deductions, taxes and payments.

Income – the result of activity from the sale of products, services and performance of works. This is the total amount of funds received by the enterprise for a certain period and which, after deduction of taxes, can be used for consumption or investment.

Profit – the amount by which income exceeds the expenses associated with its receipt.

Profit – is the part of the turnover that remains after reimbursement of all costs for the production activity of the enterprise.